

98549

Monophereus

Museo perdon
MUSEO PERDON

MOLNÁR FERENCZ

KIS HÁRMASKÖNYV

ELBESZÉLÉSEK

* *

F

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

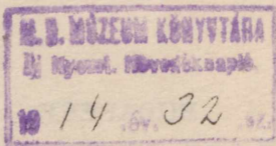
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1914

~~P. o. k. m. 1148/11~~

98549

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A RÓT KAN
HÁROM LÁNYA

I.

A RŐT KAN a középkorban élt Teplic-megye egy sziklavárában és üzletére nézve rablóbáró volt. Abból élt, hogy alkonyatkor csapatával lerohant a völgybe és a békésen és megrakodottan ballagó zsidókat előre kirabolta, boszuból, a miért azok uzsorás utódai hatszáz év múlva kirablandották az ő huszárönkéntes utódait. Ezért a Rőt Kan szememben morális alapon állott és emléke becsesebb előttem minden más minősített rabló-bárók emlékénel.

A bárónak volt egy imádott felesége és három kis lánya. Az első hétéves volt, a második hat, a harmadik öt. Egy szomorú őszi napon azonban meghalt a báró felesége, a Rőt Kan özvegységre, három lánya pedig árvaságra jutott.

Most a Rőt búnak eresztette fejét, szóval, sőt komor lőn, a zsidókat már csak lanyhán rabolta, petyhüdt unalommal tépven le egyiknek-másiknak a fülét, a ki ellenkezett.

— Unom, unom, — mondogatta néha, miközben vörös bajuszát és vörös orrát hatliteres kancsójába dugta és csak másfél óra múlva húzta ki onnét.

A lányok a szomszéd szobában sivalkodtak, piszkosak, maszatosak voltak, s mint az ilyen anyátlan angyalkákhoz illik, mindenféle bogarak élőködtek rajtuk.

A Rőt ilyenkor kijött a kancsóból, körülnézett nagy szomoruan pillátlan apró disznószemeivel, s felordított :

— Anya kell nekik, anya kell nekik !

Azzal ismét visszament a kancsóba, a melyben nem bor volt, hanem törkölypálinka. Ordítása, mint távoli menydörgés halt el a többi hegyormok közt, a melyek tetején más rablóbárók, rablógrófok és rablóritterek laktak, a kik mind ugyanabból a húsz zsidóból éltek. Hol a báró tépte le a fülüket, hol a gróf. A zsidó, szegény, hazament, megvárta míg újból kinő a füle, aztán megint jött a gróf és megint letépte.

Hallotta tehát az arisztokráczia a párját vesztett báró üvöltözését, s megrezzent

ilyenkor. Lenn a völgyben pedig összebujtak a jobbágyok, a kik vörös haja és rettenetes, vadkanéhoz hasonló agyara miatt nevezték a tepliczi bárót Rőt Kannek, és így imádkoztak :

— Jó Isten, adj a báró gyermekeinek hű és gondos anyát, a ki lemossa róluk a maszatot és kifésülje aranyhajukból a szomorú és lassú kis bogarakat, ámen.

Egy napon egy szép, fiatal, szőke özvegyasszony jelentkezett fenn a várban. Beszélni akart a báróval.

— Most nem lehet, — mondá a csatlós, — most a kancsóban van.

A nő addig erőszakoskodott, a míg a csatlós bement és bekiáltott a kancsóba :

— Egy nő van itt.

A törkölybűzből egy hang felelt :

— Csinos ?

— Igen.

Erre megfogta a báró a kezével a saját üstökét és kihúzta a fejét a kancsóból.

— Jöjjön be ! — mondta.

— Tessék nagysád, — szólta a csatlós a nőhöz, midőn bebocsátotta.

A nő belépett, lesütötte a szemét és így szólt:

— Anyjuk helyett anyjuk leszek.

A Rőt Kan végigmérte a nőt és rámosolygott.

— Szép nő vagy — mondta, — fordulj meg.

— Anyjuk helyett anyjuk leszek — rebegte a telt szóke és reszketve kérde: — Tetszem neked?

— Ühüm, — nyögé a báró, mire ész nélkül berohantak a papok és bedült az ajtón, egymás sarkát tapodva a násznép és iszonyú gyorsan megeskették a bárót a szóke nővel, mert a báró izgatott ember volt és környezete állandó remegésben élt attól félve, hogy házasságra lép, még mielőtt idejük lenne a papoknak hamar összeadni őt a nővel.

Esküvő után a szóke nő rögtön bement fésülni a lányokat, a Rőt Kan pedig mind a két tenyerével benyomta a fejét a hatliteres kancsóba.

II.

Most mindenki azt hihetné, hogy a báró özvegysége és a három lány árvasága megszűnt. Nem úgy.

A három lány közül mindössze csak a legkisebb szerette meg a telt szőke nőt. Ez mindig a nyakán csüngött, de a másik kettő ezalatt mord arczczal bujt össze és mindenfélének nevezte az új nőt. Szóba se álltak vele, gyűlölték, a hogy csak mostohát gyűlölni lehet. Maga a báró is csak néhány napig volt tehát boldog. Akkor még némi életkedvvel tépte a zsidók fülét, de aztán megint elkomorodott, építész hivatott és a hatliteres kancsóhoz egy hetedik liter-toldalékot építtetett.

És most megint a bú madarai szálldos-
tak a vár felett. És viharos éjszakákon
megint hallotta az arisztokrácia, a mint
a Rőt Kan belebömbölt a sötétbe :

— Anyát nekik, anyát, anyát!

A jobbágyok megint összebujtak a kies
völgyekben és így imádkoztak :

— Ejnye, jó Isten, ejnye jó Isten, ámen.

A két szegény kis lány pedig maszatos volt és bogaras volt, csak épp a legkisebb volt tiszta és jókedvű és boldog.

Most a zsidók mozgalmat indítottak a völgyben, hogy menjen fel egy második anya a Rőt Kanhoz. A zsidók nem nagyon bánták az árvák sorsát, de a fülüket féltették, s mert a báró néhány napi boldogsága alatt békén voltak, örök boldogságot akartak neki szerezni. A mozgalomnak eredménye is lőn, mert egy szép tavaszi napon ismét jelentkezett egy nő a várban. Ez magas, sudár, fekete nő volt, a kinek mielőtt a várba ment, az orvos atropint csöpögtetett a szemébe, hogy a pupillája táguljon s ez által tekintete mélyebb, feketébb, tüzesebb legyen.

— A báró épp most ment a kancsóba — mondá a csatlós a nőnek. De a nő nem küldette el magát.

— Mondja meg, hogy anya jött.

A csatlós kopogtatott a kancsón.

— Szabad! — bugyborékolta a báró.

— Anya van itt.

E szókra a Rőt svungot vett és kihúzta

fejét a törkölyből. Valaha szép vörös, piros-pozsgás bajuszába immár ősz szálak vegyültek, s a nézése kissé bágyadt volt. Ennyit mondott:

— Be.

A nő bejött és nem sütötte le szemét, hanem bátran nézett a báróra.

— Maradt kettő, — szólt csengő hangon, — azoknak anyjuk lesznek anyjuk helyett, sőt anyjuk helyett. Tetszem neked, oh báró?

— Ig... — mondá a Rőt, mert még az «igen»-t se mondhatá végig, máris mint az örültek, berohantak a papok, utánuk a násznép egymás uszályát gázolva, és megint rettenetes gyorsan összeadták őket, mielőtt még a báró házasságra léphetett volna.

A zsidók tánczoltak örömükben az országúton, egymás tincseit ránczigálták és oly boldogok voltak, hogy kaftánjukat hátul sikkesen megemelve sétáltak, mint a hölgyek manapság a korzón. S valóban, nem ölték őket egyideig, csak épp az árút vették el tőlük nyugta ellenében, s ezért

a zsidók folyton bizseregtek a kéjtől, mert abban az időben az volt az áruforgalom, hogy a zsidó kelmét és aranyrudat vásárolt külföldön és az arisztokráczia azt itthon elvette tőle. Ebből éltek a zsidók, sőt némelyik nagy vagyont is szerzett evvel.

Egy napon azonban látta a nép, hogy az építész ballag a vár felé az ő kőműveseivel, a kik köveket és csákányokat czipeltek.

— Mi az, mi az? — kérdezték rosszat sejtve a zsellérek.

— Új litert épített a báró — felelt az építész. — Most két litert építünk egyszerre, a nyolczadikat és a kilenczediket. A fekete nőt csak a középső gyerek szerette meg, a legidősebb lány morczosan néz rá, nem beszél vele és maszatos. Sőt az összes bogarak most nála vannak. A báró búnak adta magát.

— Aj, vaj, — hangzott szerte az országúton az izraeliták panasza. S nem ok nélkül, mert a Rőt egy délután megint kicsapott a várból, elvette a kelméket és a rudakat, s a ki csak fanyar képet vágott,

annak letépte a fülét. És éjjel bömbölt, bömbölt:

— Anyát!

A jobbágyok csóválták a fejüket az ég felé, a hol a jó Isten lakik és jelentősen csak ennyit imádkoztak:

— Amen.

A többit gondolták hozzá. Es fenn a várban már két kis lány boldog volt, csak a harmadik duzzogott és biggyesztette a száját.

III.

No és akkor felment egy nő a várba. Egy harmadik nő. Alig lépett be a terembe, a papok máris berohantak, kihúzták urukat a kancsóból és a törkölytől csöpögő bárót rögtön összeadták a harmadik nővel is. A legidősebb kislány egy-két napig vonakodott, de aztán megszokta és megszerette az új nőt, ő is vidám és tiszta és jókedvű és boldog és szép volt.

A zsidók most úsztak az örömben és egész nap a napon tánczoltak és kiabáltak a kezükkel és még a csöndes éjsza-

kába is belejidlíroztak. Sőt az egyik anyyira megpimaszodott az örömtől, hogy sziklavárat bérelt, kikeresztelkedett és saját véreit rabolgatta, sőt ő tépte le az összes frissen nőtt kis, rózsaszínű, zsenge füleket.

Igy most már volt anyjuk a gyermekeknek és a Rőt Kan örömeiben minden délután levetkőzött és beleguggolt a kancsóba és csak minden órában dugta ki a fejét a törkölyből, hogy levegőt kapjon. A három anya pedig boldogan nevelte a három kis lányt. Néhány hónap telt el így általános boldogságban, mikor egyszer a Rőt Kan kiszólt a kancsóból:

— Most már van anyjuk a gyerekeknek, most már Isten neki, nézzünk a magunk dolga után is egy kicsit, hozzatok nekem egy friss fehér leányzót, a teremtésit neki, mert itt az ideje, hogy magam is megnősüljek!

Azzal jött a völgyből egy tej- és rózsaszínű leányzó, a kit már félúton a hegy lejtőjén összeadtak a Rőt báróval. A leányzónak szalmasárga színű haja volt, olyan kis, fehér keze, mint egy jázmin,

szép gömbölyű kis vádlija, lába akkorka, hogy a suszterek nevettek, mikor mértéket vettek neki. Ment fel a várba, a hol selyembe öltöztették és törkölyparfümmel locsolták meg, hogy tessék a bárónak. A zsidókkal nem lehetett bírni, nem fértek a bőrükbe. Most már mind sziklaormokon gubbasztottak és rabolták a zselléreket ők is, úgy hogy kitört a völgyben az antiszemitizmus. A nép pedig áhítattal ejté ki a Rőt Kan nevét, a ki most négy nővel élt, de mindig, mikor valaki kiejtette a Rőt Kan nevét, köpött egyet az összes jelenlevőkkel együtt. Ez azért történt, mert a nép erkölcstelennek tartotta azt, hogy a báró három anyát és egy feleséget tart, ezzel pótolván azt az egy nőt, a ki a gyermekeit szülte. Sőt szép harczias nevét, a Rőt Kant a nép felszerélte a népiesebb és csúnyább, sőt gyalázó Vörös Disznóval, s így hívta őt azontúl. És mindez a sok utálat azért tört ki a báró ellen, mert a nép már akkor is buta volt és nem tudta, hogy a bárónak igaza volt a négy nővel.

Én, mint egy késői kor anyagelvi világnézetű krónikása nem blamálhatom magam azzal, hogy itt a végén váratlanul elérzékenyedem, de meg kell védenem a Rőt Kan eljárását, mert úgy érzem, hogy ha egy anya meghal, az örökre hal meg, és csak egyszer van az életben az, hogy egyetlenegy asszonyt szeretnek mind a gyerekek és szeret a gyerekek apja, és hogy néha minden kisasszonyok és ápolók és cselédek és orvosok és szeretők és feketék, szőkék, komolyak, kaczerak, kicsik és nagyok jönnek s még mindig nem telik ki belőlük egyetlenegy anyára való. És hogy a Rőt Kan négyet vett és már ez a négy elég volt, ez nem azt mutatja, hogy a Rőt Kan egy vörös disznó volt, hanem arra enged következtetni, hogy szerencséje volt a Rőt Kannak. A miből a gazdasági és közbiztonsági konzekvenciákat levonták a tépett fülű zsidók, a jobbágyok és zsellérek, de a miből az erkölcsi következtetést a költőnek kell levonnia, nem azért, mert ebből él, hanem mert ezért van a világon.

UVOR ÜGYVÉD ÉS
A MESTER

REGÉ A MODERN IDŐKBŐL

UVOR ÜGYVÉD háromszor fújt bele az ónkürtbe, a mely a barlang szádája mellett függött rozsdás lánczon. A kürtszóra egy hatalmas pók mászott elő a barlangból és így szólt:

— Te vagy Uvor budapesti ügyvéd?

— Az vagyok.

— Látogatásodat már előre jelezték — mondá a pók, a mely akkora volt, mint egy teknősbéka.

Azzal bevezette őt a barlangba.

Hosszú, sötét folyosókon bandukolt Uvor ügyvéd a pók után. Itt-ott vörös üvegkörték függtek egy-egy csenevész villamos körtefán, mely az idén tizenhatos körtéket termelt. A pirosra érett üveggyümölcsök sötét biborfényt terjesztettek. A folyosók után üregek következtek, itt meg-megállt pihenni a pók.

— Messze van még a Mester? — kérdezte Uvor ügyvéd.

— Bizony messze lihegte a pók. A századik üregben ül és rendezzi a lyukakat, a miket földi életében a kávéházakban a hasába beszéltek az emberek. Külön teszi

a kékeket és külön az agátszínűeket. Van a sok közt egy malakitzöld lyuk is, azt különösen becsüli, mert azt kövér, nagy öreg író beszélte a hasába a kávéházban. A mester kétszáz évig élt.

— Tudom — susogta áhítattal az ügyvéd.

— És ez idő alatt soha nem aludt.

— Azt is tudom.

— Így vált lehetségessé — mondá a pók — hogy miután életét alvás nélkül kávéházakban töltötte, reá nézve a halál sem volt örök elalvás. A Mester a halálban az örök Ébrenlétet találta meg. Ezzel jutalmazta őt az Örökkévaló.

— Amen — mondá az ügyvéd és a mint a pók után ballagott, némi izgalmat érezett. Hogy is ne érezett volna izgalmat. Hiszen ő, a ki reggel hétkor szokott feküdni és kilenczkor már tárgyaláson veszi a pört, most végre szemtől-szembe fog állani a Mesterrel, a ki soha nem aludt és oktatást fog nyerni tőle arra nézve, miként lehet alvás nélkül megélni.

Halvány derengés váltotta fel a sötétiséget, a melyben eddig ballagtak. Majd

egyszerre csak beléptek a hatszázadik üregbe, a hol a Mester nem-aludta örök álmát.

Uvor megdöbbsent.

Az üregben nem volt semmi más, csak egy kávéházi márványszék és egy karosszék. A karosszékben ült a Mester. Nem nagyon változott meg halála óta. Poczakos volt még mindig, csak őszbevegyült fekete haja nőtt meg annyira, hogy a válláig ért. Kicsiny disznó-szemén monokli ragyogott, s mint mindig, most is borotvátlan volt a lustaságtól. Lomhán ült a székben, mintegy bele volt öntve, akár a kenyértészta a szakajtóba. Érczes orrhangon szólt a jövevény felé:

— Te vagy az, Uvor?

Uvor mélyen hajolt meg a Mester előtt. A Mester kedvencz denevéreit elhessegette maga körül és sajnálkozva mosolygott Uvorra. Uvor ügyvéd e mosolyból bátorságot merített és tisztelettel szólítá meg a Mestert:

— Hogy vagy, hogy vagy?

— Köszönöm — mondá a Mester, mi-

közben monokliját szájába vette, kiköpte, megtörülte és ismét kicsiny véres szemébe csiptette. — Köszönöm, megvagyok. A Mindenható kegyelméből itt ülök, fölmentve az örök álom alól. Hiszen emlékszel, hányszor mondtam a kávéházban: «Majd kialszom magamat a rákoskereszturi temetőben szüleim mellett.» De a Mindenható bölcsessége örök és akarata szent. Itt ülök mint egy rongy és ébren vagyok, holott körülöttem mélyen és édesen alszik mindenki, a ki valaha reggelig ült velem a kávéházban, a mikor ott bohéméletet éltünk, csizmasarokkal léptünk egymás szivére és öreg női czugoszipők értékével felmérhető diadalokat arattunk azok felett, a kiknek nem volt nagy szájuk.

— Mester, te még mindig a régi vagy! — kiáltotta az elragadtatás hangján Uvor ügyvéd. — Szent, szent, szent a pillanat, mikor ismét előtted állok.

A Mester búsan piszkálta az orrát, s most midőn régi emlékeit felújította, úgy érezte, hogy kövérkés és fűrge ujjai a lelke

legmélyén tapogatóznak. Majd Uvorra hunyorított és így szólt:

— Mi járatban vagy itt? Mi hozott erre az elhagyott vidékre, a hová a Journal Amusant se jár.

Uvor egyszerűen szólt:

— Mester, taníts meg nem aludni.

Ridegen fájdalmas mosoly jelent meg a mester ajkán.

— Szívesen — mondta.

Kedvencz denevérei letelepedtek köréje és éltében kedves madara, a csíz, a melyet soha nem hagyott aludni, a vállára röppent. A Mester lehajtotta fejét és beszélt:

— Uvor, te ügyvéd vagy és nem alhatod ki magadat. Értelek. Reggel mégy haza, mint bohém és reggel mégy el hazulról, mint pörvesztő. Aludni csak kevés időd van. Figyelj tehát.

Uvor feszülten figyelt. A Mester dünynyögő hangon folytatta.

— Az alvásnak sokféle formája van. Nem muszáj éppen úgy aludni, mint a hogy a többi ember alszik. Lehet például borotva útján is aludni.

— Hogy-hogy?

— Ha reggel mégysz haza a kávéházból és azonnal megborotválkozol, ez megfelel egy órai alvásnak, mert annyival frissebbnek érzed magad utána, mintha egy órát aludtál volna.

— Nagyszerű — susogta Uvor és a hála kis könnyei ragyogtak szemében.

A Mester folytatta:

— Tiszta gallér, friss, hideg, kemény, fehér gallér vétele félórai alvás. De teljes fehéreneműváltás, tiszta, vászonszagú ing, a mely ropog, mikor fölveszed, a mely nincs még hozzáformálva testedhez, három órai alvásnak felel meg. Mosdás félóra, teljes langyos fürdő két óra, hideg fürdő három óra alvást jelent. Tehát, ha hazamégy, megfürdesz és átöltözöl, ezzel hathét órát aludtál.

— Igen.

— Otthon bosszúságot találni: ajánlott levelet ügyvédtől, hogy fizess, — félórai alvás. Mert a bosszankodás felfrissít, körülbelül félórára való álmodást ver ki a szemedből. Hazulról rögtön ismét elmenni, egy

félórai alvást helyettesít. Ha otthon maradsz elálmosodol.

— Igen.

— Otkolon jó szer. Arczot, kezet otkolonnal bedörzsölni háromnegyed órai alvás. Dús reggeli fekete kávéval négy órai alvás, minden csésze fekete negyedórai alvás. Egykori életemben ebédután mindig aludtam egy órát, de úgy, hogy négy csésze feketét ittam. Ez felfrissít, megújhodol tőle.

— Igen.

— Szemedet tenyered alsó részével benyomni üregébe tíz percz alvás. Társaságban alhatol így, én egyszer táncz közben, a francia négyes alatt, tökéletesen kialudtam így magamat, mig körülöttem fáradt és álmos volt mindenki. Atvirrasztott éjszaka után egész nap bort, szeszt nem inni egy órai alvás. Gyalog se szabad akkor járnod. Sokat ülj, ne állj és ne feküdjél. Szivart ne szívj, csak cigarettát. A vizet jéggel idd. Testi munkát minél kevesebbet, agymunkát minél többet végezzél. Így estére olyan friss leszesz, mintha egész nap aludtál volna.

— Igen.

— Még két tanács: unalmas dolgot ne olvass. Politikai vezérczikktől lefordulsz a székről és elalszol. Ha olvasol, jól válaszd meg az olvasmányodat: ne olyasmi legyen, a mi tetszik neked, hanem olyasmi, a mi vérig bosszant. Olvass nagyon népszerű tárczairókat, a kik nagyon sok pénzt kapnak egy-egy tárczáért. Ez megfelel egy csésze feketekávénak. Ez az egyik tanács. A másik az, hogy ne menj vissza oda, a hol virrasztottál, mert menten leragad a szemed. Eszedbe jut, hogy a többiek lefeküdtek, s hogy más pinczér futkos most ott, a ki az egész éjszaka aludt.

— Igen.

— A nőket kerüld ezeken a napokon, bár épp ezeken a napokon érzesz vágyat utánuk. De a nő ilyenkor méreg. Elalszol tőle.

— Igen, Mester.

— Fejfájás nagyon jó. Erős fejfájás másfél órai alvást helyettesít. Tehát ne végy be antipirint. Egyáltalán kerülj mindent, a mi lecsillapodást, kielégülést hozna szá-

modra. Például régi adósságot ne fizess ilyen napokon, rég nem látott barátot ne keress föl. Régi szeretődöt ellenben keresd föl, mert vele találkozni, pláne, ha elfordul és nem fogadja köszöntésedet és még mindig szép, megfelel háromnegyedórai alvásnak.

A Mester itt kissé elkomorodott, elhessegette maga mellől kedvencz denevéreit és kedves csizét lefricskázta válláról. Uvor ügyvéd, a ki a Mester minden szavát szívébe véste, érezte, hogy a kihallgatás vége felé jár. Szeliden köhécselt. Aztán megszólalt mély tisztelettel :

— Köszönöm, Mester. Alászolgája.

— Szervusz — mondta a Mester és hozzátette : — Azért ne hidd ám fiam, hogy szükség esetén az ágyban való rendes alvás nem pihenteti a testet és a lelket. Bár nem sokat éltem vele, de azt mondják, hogy az is egy neme a pihenésnek. A mennyire én megtudom itélni, mert mondom, magam bizony nagyon kevésszer tettem, ágyban való rendes egy órai alvás megfelel két órai alvásnak. Vagyis, ha le-

fekszel és egy órát alszol, az annyi, mintha a rendes ember két órát aludt volna. De ezt nem ajánlom.

Ezzel intett a Mester és Uvort kivezették a nyirkos barlangból, vissza az életbe. Uvor egyenesen az uszodába sietett hidegviz útján aludni, a Mester pedig sötét magányában a márványasztalra könyökölt és jobbjával sorba rakta a lyukakat, miket életében a hasába beszéltek, majd mindenikre kis vignettát ragasztott, a melyre felírta, hogy ki beszélte.

Aztán nézett, nézett éber, kicsiny szemével, tovább nézett a fekete semmibe.

PRINCZEZÁSZY

PRINCZEZÁSZY édesen aludt délelőtt fél-tizenegykor a besötétített hónapos-szobában, az Erzsébet-körúton, harmincznyolczadik szám, jajdemagas emelet, tizennegyedik ajtó. Egyszerre megjelent neki álmában egy tizcentiméteres zsidó, a paplanára állt és így szólt:

— Ön egy marha.

— Igen — felelt neki álmában Princzezászy — magának igaza van. Tudom, hogy miért mondja, azt is tudom, hogy maga kicsoda. Maga az a pénzember, a kit húsz év óta hiába várok, hogy ötven-ezer forintot adjon az én új vállalatomhoz. És most, a milyen pechem van, álmomban jelenik meg és olyan kicsi, mint egy kávéskanál. Mit kezdek én magával, mondja? mondja?

A kis ember megsimogatta hosszú, fényesfekete szakállát, a mely valóságban olyan volt, mint egy vízfestéshez való kis ecset, de a mely nála határozottan tekintélyes és komoly volt, sőt impozáns.

— Ostobán beszél — mondta a fiúnak — nagyon ostobán beszél. Ne mérjen engem

emberi mértékkel. Én egy kis tündér vagyok, én nem vagyok pénzember.

Princzezászy mosolygott.

— Tudom mért mosolyog — szólt a kis ember.

— Nos?

— Mert én izraelita vagyok. A maga romantikus fejébe nem fér egy izraelita külsejű tündér. De én mégis az vagyok. S miután most mint vállalkozó, mint bankár, szóval mint üzletember jelentem meg, ezt az alakot kellett magamra öltennem.

— Jó. És mit akar?

— Azt is megmondom. Maga egy híres tervező, kedves Princzezászy. Egész délután és egész éjjel a kávéházban ül, tervez, alapít, vállalkozik és egyik princzezászczigarettát a másik után szívja.

— Úgy van.

— Szép, hogy beismeri. A mult hónapban egy nagy napilapot tervezett, a melynek nem lesz hirdetése, nem lesz pausáléja, nem lesznek előkelő összeköttetései, s a mely abból fog megélni, hogy mindenről megírja az igazat.

— Úgy van.

— De aztán mikor már hosszú éjszakákon rekedtre kiabálta magát a közt a tízhúsz bolond ujságíró közt, a ki égő szemmel, lelkesen hallgatta és helyeselte az ön tervét, szépen abba hagyta a dolgot. Áttért egy színház alapítására.

— Ez is igaz.

— Egy kis, finom, előkelő, művészi színházat tervezett, a mely közös tulajdona volna a legjobb tíz magyar írónak, a melyben a legszebb és legelegánsabb darabokat játszanák, a melynek nézőtere csupa selyem és bársony volna, a melynek helyárai magasak volnának, szóval . . .

— Tudom, tudom. Nos?

— Nos, ezt is hallgatták égő szemmel, lelkesen színészek és írók, s ön aztán ismét elszívott tizenkét princzezászt és abba hagyta az egészet.

— Igen.

— Aztán tervezett egy gyönyörű klubot, a melynek csak száz tagja lett volna, a melynek helyiségei oly csodásan lettek volna berendezve, mint semmi más klub-

nak a helyiségei ezen az egész világon, a mely . . .

— Igen, igen.

— Aztán tervezett egy nagy ligát, a melynek az lett volna a célja, hogy a magyar irodalmat, művészetet még anyagi áldozatok árán is, szinte titokban, egy vallási szekta fanatizmusával terjeszsze külföldön, ezt is abbahagyta, elczigaret-tázta.

— Bevallom, úgy van. De mit akar?

A kis izraelita a fejébe csapta kemény kalapját, a mely akkora volt, mint egy mogyoró héjjának a fele és jelentősen pislantott Princzezászy felé. Majd halkán szólt:

— Jöjjön.

— Hová?

— Jöjjön csak velem.

Princzezászy fölkelte és elment vele. Egyszerre csak valami furcsa világban találták magukat. Minden gyönyörű volt ebben a világban, de mindennek valami színházi díszlet-jellege volt. Szóval Tündérországban voltak, mint a kis gyerekcsaló köny-

vecskékben írják öreg üzletember-írók húsz forintért.

A kis emberke megállott egy téren és megszólalt :

— Nézzen szét.

— Igen — mondá meghatottan a kávéházi alkotó.

Szétnézett. A tér egyik sarkán hatalmas ujságpalota állott. Fenn villamos fénybetűk jelezték a lap címét. Alatta égő betűkből az volt írva, hogy a lap nem vesz fel sem pausálét, sem hirdetést. Búgtak a rotációs gépek a pinczében, elegáns és finom munkatársak drága szivarokat szívtak gyönyörűen berendezett «magyar író otthon» című szobákban.

Majd másfelé nézett. A téren egy piczi színház állott ezzel a felírással : «Magyar írók színháza.» A pénztárnál tolongott a jegyvásárló publikum, holott egy tábla azt hirdette, hogy két hétre előre el van adva minden hely, s hátul a színészbejáraton jöttek kifelé kövérre hízott, jómódú fiatal színészek és írók, a hónuk alatt bankjegycsomókkal, konflisokba ültek és har-

sányan ezt kiáltották a kocsisnak : «A Kereskedelmi Bankhoz hajtson !»

Aztán a tér másik oldalára pillantott. Ott állt a magyar liga palotája, a melyből épp akkor jött ki rongyosan Anatole France és a kapu előtt álló hordároknak panaszolta, hogy nem tud megélni, mert a franczia lapok csupa magyar novellákat közölnek. Szemben ezzel a tornyos palotával állott a százak klubjának finom kis épülete, a melyből magyar márkik és örgrófok jöttek ki kövér lírai költőkkel karonfogva és olyan automobilonokba szállottak, a melyeknek lóereje minden képzeletet felülmult.

— Nű? — mondta a kis tündér.

Princzezászy dadogni kezdett.

— Igen . . . igen . . . — mondta csöndesen — . . . ez mind csupa megvalósulás . . . ezek itt mind az én alkotásaim . . .

— Szépek?

— Gyönyörűek.

Boldogan jártatta szemét alkotásain, nézte a kövér magyar művészeket, adott egy krajczárt az öreg gróf Tolsztojnak, a

ki épp arrafelé koldult, vett egy példányt az igazságos lapból, aztán nagyot sóhajtott.

— Milyen kár, hogy mindez csak álom!

— Nem is kár — mondta a kis pénzügyi kapacitás.

— Miért?

— Mert ez mind csak így szép.

— Hogy-hogy?

— Csak úgy, hogy ha mindezt meg is csinálta volna, kedves Princzezászy és nemcsak tervezte volna a kávéházban, akkor mindez szegényesebb, csunyább, utálatos lett volna. Az igazságos lap végül mégis megdicsérte volna az ön nagymamáját, ha fellépett volna a Nebántsvirág czímszerepében, a kis művész-színházba nem ment volna be a kutya sem, a százas klubba mégis csak benyomakodott volna harmincz frakkos csirkefogó, a magyar liga pedig mégis csak exportálta volna külföldre a rossz írók novelláit is, azon a czímen, hogy demokraták vagyunk és mindenkinek egyenlő jogai vannak. Ez csak így szép, édes öregem, Tündérországbán, a hogy a gyerekcsaló öreg urak írják a kis

képeskönyvekben. Önnek van igaza, kedves Princzezászy, igaza van abban, hogy a nagy és szép dolgokat csak megtervezi, de nem csinálja meg. Így szép ez, csakis így, és ez az igazi, művészhez méltó alkotás. Nem pedig megcsinálni és elromlani hagyni a dolgokat. Ez a kis kseftelők dolga.

E pillanatban a kis izraelita másfél méter magasra nőtt, elvesztette faji karakterét és csodaszép leány lett belőle.

— Jaj, jaj! — mondta Princzezászy, mert már megint az ágyában volt, az Erzsébet-körúton, a jajdemagas emeleten, a sötét hónaposszobában.

A tündér rámosolygott és kifelé ment.

— Hopp! — kiáltott utána a fiú. — Még csak azt mondja meg, miért nevezett marhának, mikor bejött?

— Azért, édesem — mondá a tündér — mert ön sajnálja, hogy nem valósulnak meg a terveit. Pedig örülnie kellene.

Princzezászy fejfájással ébredt fel és tovább sajnálta, hogy nem valósultak meg a terveit. Mert elvégre Princzezászy csak ember volt.

AZ EZÜST MARKOLAT

I.

A PÁRÁS és mégis napsugaras őszi hajnalon vékony kis füstszalag szállt fel a lovagvár számtalan kéményeinek egyikéből. A jól értesült jobbágy, a ki ezt a völgyből látta, tudta, hogy nem a Bibor gróf — vagy mint a völgyben nevezték: a vörös csirkefogó — reggelijét főzik a szakácsok. A Bibor gróf várában a szakácsok nagy urak voltak és csak reggel hétkor keltek. A jól értesült jobbágy tudta, hogy a kis kék füst mit jelent. Konrád mester, Conradus Superpollingerianus kelt ily korán. Ő volt a Bibor gróf szerződött aranycsinálója, a ki Würzburgból jött már másfél éve, s azóta a vártoronyban űzte az alkimiát tökéletes sikertelenséggel.

Konrád mester valóban már talpon volt. Földigérő fekete kabátban állott a tűzhely mellett, melyen titokzatos és bűzletes keverékek rotyogtak. Hosszú, fehér szakáll a térdét verdeste, s ha Konrád mester — a mi pedig gyakori eset volt — a szakál-

lát végig akarta simítani, le kellett hajolnia. Így is csak ritkán érte utól.

Mindenféle titokzatos eszközök vették körül. A csillagzatok rejtelmes táblázatai függöttek a falakon, csupa mezőkre osztott égboltozat, melyről a sors olvasható le. Köröskörül kemenczék, téglából épített kis kohók, erős tégelyek, melyek a pokolban sem olvadnának meg, ólomrudak, csillogó kvarcos kövek, hatalmas fujtatók, melyek úgy tudtak zihálni, mintha valami megölt sárkánynak elevenen maradt tüdői volnának, s egy sarokban, drága faragott állványon, kristálybura alatt, bársony vánkoskán egy szemernyi arany, akkora, mint egy rizkásaszemnek a fele.

A mester ránézett erre a kis szem aranyra és megvakarta a fejét. A Bibor gróf az este nagy jelenetet csinált. Megunta, hogy a mester már másfél éve élőködik a nyakán, eszik, iszik, lakik, azonkívül rengeteg pénzt költ a kísérletekre, a nélkül, hogy ennél a szemernyinél több aranyat tudott volna csinálni. Tavaly már egyszer ki akarta dobni a gróf a mestert,

de akkor a mester szorultságában létre hozta ezt a kis darabka aranyat. Igaz, hogy ezt úgy csinálta, hogy az aranynyá változtatandó ólomrudacskát finoman kifúrta, s a saját költségén aranyporral töltötte meg, de erre a Bibor gróf, bármily vörös csirkefogó volt is, nem jött rá. A legnagyobb hókuszpókuszok közepette, pontban éjfélkor beledugta a mester a rudat a tűzbe a gróf szemeláttára, s a mikor a tégelyt kivették a rúd alól, ez a szem arany volt a fenekén.

És itt kezdődött a mester kinja. A grót most már követelte az aranyat.

— Eddig azt hittem, — mondta, — hogy Superpollingerianus a legbénultabb agyu ökör a világon. De most úgy veszem észre, hogy Superpollingerianus nem ökör, hanem egy vén csibész, a ki tud aranyat csinálni, de nem akar. Ha holnap reggelig nincs jelentékeny tömeg arany a kohóban, füttyülök az utókorra, mely meg fog azért bélyegezni, de kitépem a szakállát, Magister és felczipeltetem önt váram legmagasabb fokára, onnan rúgom le. Quod dixi, dixi.

Azzal sarkon fordult, megvacsorázott, megnézte az előjegyzési naptárában, hogy melyik falujában van ma egy kis jus primae noctis és illatos kenőcscsel kenvén meg ritkás vörös bajuszát, letrappolt a felvonó hidon.

Ismétlem, ez tegnap este volt. Ma hajnalban pedig a Magister a fejét vakarta.

II.

— Jaj, jaj, — így sóhajtott a Magister, miközben undorral fordult el az egyik büzletes főzettől — nem tudok magamon segíteni. Aranycsinálásról szó sem lehet, mert egy kopott rézfityingem sincs, minden pénzt, a mit a Bibor gróftól kicsaltam, törvénytelen gyermekemnek küldtem. Ime, nyolczvannyolcz esztendőig bajlódtam végig csalással, s most nem tudom magam a bajból kivágni. A Bibor csirkefogó megtartja az ígéretét. Ötödéve barátomat, kollégámat, a tiszteletreméltó Paphnucius Ratenowiensist a fülénél fogva szögeztette a várkapura hasonló okok miatt, mint va-

lami denevért. Oh jaj, oh jaj, hogy segítsék magamon?

Így siránkozott a mester, miközben többször földig hajolt, hogy utolérhesse szakállát, melyet végig akart simítani.

Mikor így javában törte a fejét, léptek hangzottak a folyosón. Egy pillanat múlva nyílott az ajtó és a boszorkánykonyha kellős közepén állott a Bibor gróf fenyegetően összehúzott szemöldökkel. Hosszú volt a gróf, sovány, szeplős, vörös sörte-haju, csontos komisz pofa. Akkora kezei voltak, mint egy-egy legyező. Testhezálló nadrágjából a két térde, mint két venyigebütyök, úgy állott ki. Fölemelte arisztokratikusan szőrös, vörös kezét és apró sertés-szemeivel szúrósan vigyorgott:

— Nos, Magister?

A Magister egy kicsit leült a levegőben. Vagy legalább is úgy tett, mintha le akart volna ülni. Nyelt egy nagyot, szárazat, onyxszínűvé zöldült és ájuldozva rebegte:

— Nos? Mi az a nos?

— Nos, az nos — mondá hidegen a gróf.

Rettenetes pillanat volt. A helyzet komolyságát súlyosbította az, hogy a gróf szokásától eltérve, már ily kora hajnali órában fölkelt. Látszott, hogy komolyan veszi a fenyegetését. Halotti csönd uralgott a teremben, csak a bűzös gyökerek főzetei rotyogtak bele szemtelenül a csöndbe.

— Gróf — szólalt meg végre a mester — nincs arany.

— Akkor ide a szakállal — kiáltott a gróf, és már ugrott is a mester felé, a ki azonban átnyalábolván öles szakállát, a balvállán át a hátára dobta azt.

— Megállj uram! — ordított kétségbeesetten.

A gróf visszahőkölt.

— Mi az?

— Arany nincs — nyögé a Magister, — de van jobb.

— Micsoda?

Magister Conradus Superpollingerianus ebben a pillanatban egy retteneteset nyelt, de ez már nem volt száraz. Összefutott a nyál a szájában ama finom hazugság gon-

dolatára, mely eszébe ötlött. Érezte, hogy meg van mentve.

— Micsoda? kérdezte újfent a gróf, szigorú pillantással.

— Valami, a mi jobb, mint az arany.

— A bölcsek köve?

— Nem.

— Hát mi?

— Az örök szerelem boldogsága! — mondta a mester és hirtelen nyelt egyet.

A gróf az orra gombját simogatta. Ez volt nála a hitetlenség jele.

— Megegyem ezt? — kérdezte. — Megegyem ezt a hazugságot is, mint a hogy megettem másfél év óta minden prolongációs csalásodat, öreg szégyenfolt a tudomány egén?

(A habozás már ötven százaléka a hitnek) — gondolta a mester, s most már nagy nyugalommal hazudott tovább.

— Kísérletezés közben — mondá — fel találtam a módját annak, hogyan lehet minden nőt meghódítani.

Most már nagyra meresztette szemét a gróf. Ismert szoknyavadász volt, de soha-

sem ment semmire az előkelő hölgyeknél. Ragyogott az örömtől.

— Az ezüstöt — folytatá büszkén mosolyogva a mester, miközben lassan ismét előrehúzta a szakállát — az ezüstöt porrá reszeltem, és kifőztem az *Asperula Odorata* és az *Azarum Europaeum* gyökerének levében. Ez a tény. A vegyarány, az már az én titkom. Ime . . .

És fölemelte az egyik tégely fődőjét, a melyben valóban ezüstszemcsék főttek egy orrfacsaró keserű lében. Az este kotyvasztotta ezt találomra.

— És?

— És ebből az ezüstborból ezüstöt öntök, finom lemezzé verem, a finom lemezzel be méltóztat vonni a kardja markolatját, s miközben teszi a szépet a nőnek, balkezét a kardja markolatán tartja. Nincs nő, grófnő, örgrófnő, határgrófnő, herczegnő, fejedelemnő, sőt királynő sem, a ki ennek a varázsnak ellent tudna állani. Ezzel a karddal minden nőnél sikert ér el.

— Hm — mondá a gróf. — Zicherre mehetek?

— Zicherre, — felelt a Magister.

Még aznap este készen volt az ezüst kardmarkolat.

— Időt nyerek vele, — mondá magában a mester, savanyú ábrázattal, s hogy le ne kelljen hajolnia, két részletben simogató végig szakállát, baljával fölemelvén azt.

III.

A környéken hamar hire ment a dolognak. A szomszéd várakban nagy, zöld-arany szoknyákba bujt, fülig érő csipke-galléros asszonyok súgtak össze, s mindenütt a Bibor gróf ezüst markolatjáról beszéltek. Három nap se telt el és Conradus Superpollingerianus tizennyolcz ajánlatot kapott különböző főuraktól, a kik egész életére vagyont és ellátást biztosítottak neki, ha közli velük az ezüst markolat készítéséhez szükséges vegyarány titkát. De a Bibor gróf tulliczitált mindenkit, s nem bocsátotta el várából a Magistert.

És negyed napon elment hódítani az

ezüst markolattal. Első útja a szomszéd várkastélyba vezetett, melynek ura külországban járt. Nem volt otthon más, mint a szép várúrnő, meg a harminczhárom csinos udvarhölgye. Ez volt a Bibor gróf nőállománya addig is. De minden nő mindig kinevette a rút, vörös agglegényt. Most azonban valami megmagyarázhatatlan izgatottsággal várták. A harminchárom nő mind jelentkezett, hogy fogadja a Bibor grófot. Mindenik azt mondta, hogy ő nem fél az ezüst markolattól. De a várúrnő lefujta a mozgalmat, s ő maga, az erény mintaképe, asszonyai erkölcsének rideg őre, ő maga fogadta a Bibor grófot.

Lágy pamlagon hevert, mikor a Vörös Csont (mert így is nevezték) belépett. Akkor elébe ment és megkinálta helylyel. A Csont utálatosan mosolygott és leült egy zsámolyra, lovagi szokás szerint a térde közé téve a kardját. Az úrnő, a ki eddig nem mert a kardra nézni, most lopva oda pillantott. Szinte megdermedt. A drágakövekkel kirakott markolat helyén egy egy-

szerű ezüst-markolatban végződött a kard. Valami tompa fénye volt ennek az ezüstnek, a mely kísértetiesen világított a szoba félhomályában.

Észre se vették, a nehéz függönyök mögött minden asszony kandikált. Mind izgatott volt, s mindnyája előtt rémesnek tünt a hajdan nevetséges gróf.

— Szép idő van, — mondta a Vörös Csont.

— Úgy van — felelt az úrnő kissé megkönnyebbülve, mert látta, hogy a gróf nem teszi kezét a markolatra.

— Se hideg, se meleg, — szólt a gróf.

— Kellemes — mondá a szép asszony.

— Délben meleg van, de az esték hűvösek — mondta halkán a Vörös Csont — az esték hűvösek, de a mai alkonyat a legszebb, mert van-e szebb alkonyat, mint az, melyet az ember egy szép asszonytársaságában tölt?

— Azzal szép csöndesen, lágyan rátette nagy, szőrös kezét az ezüst markolatra.

Az úrnő, a ki eddig mereven nézte a markolatot, most összerezsent. A nehéz

függönyök megmozdultak: az asszonyokon végig futott a kellemes borzalom.

— Rátette a kezét — mondták halkán az elől állók a hátrább állóknak.

— Rátette... rátette... rátette... terjedt suttogva a sok selyem közt.

Az úrnő most már nem tudta levenni a szemét a markolaton nyugvó kézről. A Vörös gróf vegyes butaságokat beszélt s az úrnő nem figyelt rá.

— Eh — gondolta magában — ostoba babona az egész, mi az ördögnek nézzem?

De alighogy levette róla a szemét, ismét visszanézett rá. A gróf közelebb húzta a zsámolyt hozzá, most már görcsösen szorítva a markolatot. Az úrnő megijedt.

— Miért ijed meg tőlem? — kérde mosolyogva a gróf. — Hisz én nem akarom bántani magát, sőt... sőt ellenkezőleg...

— Talán jobb volna — suttogott a függöny mögött egy asszony — ha magukra hagynók őket...

Halk, lopódzó nesz hallatszott. A hölgyek ajakra tett ujjal sompolyogtak szét.

— Régóta szeretem önt — mondta a Vörös Csirkefogó meleg hangon.

Az asszonymak fojtogatta valami a torkát. — «Képzelőds» — gondolta.

— Imádom . . .

Az asszony mereven nézte a kezét. És megszólalt :

— Ha szeret, eressze el a kardja markolatját.

— Soha — kiáltott szenvedélylyel a Vörös és az asszony mellé ült.

Az asszony reszketett, mint a nyárfalevél.

— Szép vagy! — ordította a Vörös Csont — szép vagy, mint az esti csillag és őszintén mondom, muczusommá teszek!

Fogta, fogta, egyre fogta a kardot.

— «Nem ereszti el» — gondolta az asszony rémülten — «nem ereszti el, végem van.»

Fel akart kelni, de abban a pillanatban egy ritkás, szúrós bajusz szálait érezte az ajkán. Sikoltani akart, de a gróf már átölelte a vállát hosszú, erős karjával. Hátrabágyadt szép feje és érezte, hogy a Vörös

Csont nagy tenyerébe fogja fel lankadó fejét és mint valami forró eső, úgy veri ajkát szaporán, sűrűn a csók.

— Enyém vagy — mondta két csók közt a gróf, balkezével a kardját fogva.

— A tiéd — lehelte az úrnő.

IV.

— Hát mi a vegyarány? — kérdezte tiz év mulva a haldokló Magister Conradus Superpollingerianustól a Sötétkék Báró, a ki a tudóst a Vörös Gróftól százezer aranyért váltotta meg, mert nagy nővadász volt, s látta hogy a Vörös Gróf tiz év óta a szó szoros értelmében lekaszálja a legszebb nőket az ezüst markolat segítségével. — Mi a vegyarány?

— Fene van, nem vegyarány? — nyögte az ágyban a Magister. — Ezüst markolat, jáspis pityke, czinsarkantyú, arany patkószög, mindegy. A férfiről le kell rinia annak, hogy biztosra megy, ez a vegyarány. A ki így jön, az elől nincs menekvés. De hinni kell az ezüst markolatban, mert

különben a nő sem hisz benne. Most aztán : ezüstmarkolat, jáspispityke, czinsarkantyú, aranypatkószög, jó modor, szépség, bátorság, diszkréczió mind egykutya. De most, hogy ezt elmondtam, óh Sötétkék Báró, most már te hiába mégy a nők-höz az ezüst markolattal, mert már nem hiszel benne. És a nők meg fogják érezni azt, hogy te nem bizol a hatalmadban. És fel fogsz sülni mindenütt, Sötétkék Bá . . .

Nem fejezhette be a mondatot, mert a Sötétkék Báró fejbeütötte. Tíz percz múlva annélkül is meghalt volna, de a báró ezt így jobbnak találta.

Így halt meg Magister Conradus Superpollingerianus, az ősz csaló, egy igazságért.

ÉJSZAKAI FUTÁS

A PÉNZEMBER Budán volt vacsorán egy egyetemi tanárnál. Vacsora után beszélgettek egy kicsit, aztán konflist hozott és elhatározta, hogy elmegy a szeretőjéhez. A szeretője a József-körúton lakott. A konflis tehát körülbelül háromnegyed tizenegykor nekivágott a Margit-hídnek, azzal a szándékkal, hogy a nagykörúton trappol végig.

Rossz konflis volt. Ezek azok a konflisok, a melyek türelemre tanítják az utast. Czammognak, utálatosan, lassan, az ember kinéz belőlük oldalt, hogy nógassa a kocsi, s akkor látja, hogy hiábavaló volna a nógatás, mert a ló máris örülten vágdat, s a konflis mégis úgy zörög utána, mintha lépésben menne. A pénzember, látva a ló nagy erőlködését, szintén rájött arra, hogy itt hiába minden és türelemmel dőlt hátra az ülésben. Ha nem lehet, nem lehet.

De idegessé tette a dolog. A Lipót-körúton úgy érezte, hogy csak napok mulva fog megérkezni a szeretőjéhez. Egy pillanatig arra gondolt, hogy kifizeti a konflist és másikba ül át. De aztán letett erről a

tervről. «Majd csak odaérünk egyszer» — gondolta. És zörgött, dülöngött, mászott vele a kocsi le a pályaudvar felé.

A pénzember rosszkedvű lett. Nem mennek jól a dolgok, — gondolta. A berlini bank huzódozik. Egy nagy birtokvétele Felsőmagyarországon sehogy sem akar nyélbeütődni. Meg is van hülve. Hiába szedi az aszpirint, nem izzad tőle. Föltette magában, hogy a berlini banknak tizenhatoldalas levelet ír, s ezentul nem poralakban szedi az aszpirint, hanem megpróbálja az elberfeldi tablettákat. De minden meggyőződés nélkül gondolt a hosszú levélre és a fehér táblácskákra. «Az egész nem ér semmit» — gondolta a Podmaniczky-utcza táján, megrázta a fejét és azt mondta magában: «Fődolog Annuska.» És elképzelte Annuska szelidhajlású vállát, sőt mindenféle otkolon-illatokra kezdett emlékezni. De ez sem elégítette ki. «Ez se ér semmit» — gondolta. Ideges volt és utálta magát.

Mikor az Oktogon-téren zökögött keresztül a kocsija, jobbról, az Andrássy-út felől

a körútra fordult egy halottas kocsi. Közönséges fekete hullaszállító kocsi volt, valószínűleg valami szegény embert vitt ki a temető felé. Két ember ült a bakján.

A pénzember hátrafordult az ülésen, mert a fekete kocsi mögötte jött. A fekete kocsiba két szép ló volt fogva, két szépen kihizlalt, gömbölyű fekete ló, afféle parádés temetési paripa, a minő a temetkezési vállalatoknak szokott büszkesége lenni. Vigan és szépen trappoltak mögötte a fekete szekrénnyel, a melyben hanyatt feküdt egy szegény, nyugodt ember.

— Az a kérdés — gondolta most a pénzférfiú — hogy az ilyen halottat hogyan fektetik a kocsiba. Fejjel, vagy lábbal előre?

Aztán megint visszaült és előre nézett. De nyugtalanította a két ló trappja, a mely csökönyösen, szünetlenül hangzott mögötte a kövezeten. Szabadulni akart tőle. Szólni akart a kocsisnak, hogy hajtson gyorsabban, de aztán meggondolta. Úgyis hiába szólt volna. És egyszerre megijedt.

— Istenem — gondolta — valahogy utól ne érjen most ez a halott.

És ideges félelem fogta el arra a gondolatra, hogy őt, az élő embert, a ki Annuskához megy csókolni, a kinek tervei vannak a berlini bankkal és a felsőmagyarországi birtokkal, most utóléri, jobbról kikerüli és megelőzi egy halott.

— Megelőz, elibém vág és vissza fog vigyorogni rám — ez járt a fejében. — És akkor végem. Semmi nem sikerül . . .

A trapp élesen hangzott mögötte. Viszszanézett, lehetett vagy három lóhossz a két kocsi között. De a távolság egyre kisebbedett, a jól táplált fekete lovacsák biztos, kitartó ügetéssel fogyasztották az előnyt, a mivel a konflis zörgött előttük.

— Most már karakter dolga nem nógatni a kocsist — gondolta. — Most már fölvettem a versenyt a halottal. Most már a sorsra bízom, hogy utólér-e, vagy sem. Dőljön el, ki erősebb. Én-e, vagy ő. Kié az élet? Kié a jövő? Tudok-e győzedelmeskedni fölötte?

Határtalan izgalom fogta el. Olyasforma,

mintha künn állna a lóversenyen, s egész vagyonát föltette volna egy lóra, a mely elől szalad, de a mely mellett kezd felnyomulni egy másik.

Erősen megfogta balkezével a nyitott kocsi sárhányóját, mintha azt akarta volna, hogy minden érzése, minden akarata ezen az erős markoláson, reszkető szorításon keresztül átterjedjen a kocsira, a kocsiról a lóra és a kocsisra. És térdeit összeszorítva előrehajolt az ülésen, egész testét előrenyomta, feszítette, mintha ezzel előretolhatta volna a kocsit. És nem mert hátra nézni, mert minden gondolata, minden akarata az előremenéssel foglalkozott, minden érzése toltá előre a rozoga, hideg, érzéketlen, fekete rossz konflist.

— Nem engedek — mondta félhangon. — Én élek és ő már meghalt. Enyém a rohanás, enyém a futás, nem az övé. Ő jöjjön mögöttem.

Koczogtak mögötte a friss fekete lovak. Jöttek, jöttek, nem engedtek a tempóból.

Ő pedig fogta a kocsit és izzó szemmel nézett előre a sötét körúton. Semmi aka-

dály nem volt előttük, a míg csak a szeme ellátott. Sehol egy kocsi az úton. Versenypálya volt ez most, ez a széles út, igen — gondolta — a sors nem állított akadályt, ránk bízta, hogy fussunk, hogy ki bírja jobban.

Aztán a kocsis testét nézte. Alig észrevehető rándulást látott meg a vállán. Ez annak a mozdulatnak felelt meg, a melylyel a gyepelőt czibálják a kocsisok, hogy nógassák a lovat. És egy kicsiny rendülést érzett, a mely azt jelentette, hogy a tempó gyorsabbodott. Fellángolt az arcza. Ez siker volt. Elmosolyodott fanyarul, őszintén, ravaszul. És valami mérhetetlen boldogság szállt fel a szivéből, a sikernek, a győzedelmes akaratnak a boldogsága. S most vadul érezte, hogy menniök, vágatniok kell. És a kocsis az ostorhoz nyult.

Most csattant egyet az ostor és a ló előrerántotta a kocsit. Villamos sín ment keresztben előttük, ezen átzökkentek, aztán gurultak előre, gyorsan. Az éjszakai csöndben hallatszott, hogy a rosszlábú, sovány, görbe konflisló vágatásba kezdett, csunya

nagy ugrásokkal ment előre. De most már érezni lehetett, hogy ebben az előremenetelben van valami fokozatosság, fejlődés, röviden, hogy ennek a tempónak jövője van.

Csak most mert hátranézni az ember. És boldogan látta, hogy a trappoló lovak messze elmaradtak mögötte. És a hogy rántotta előre a konflis, úgy érezte, mintha repülne. Nyugodt lett most a mosolygása. Akarata gyepelőjét mintha nem létező lovak közé dobta volna. A konflis már e nélkül is ment, ment, valami izgalmasan felfokozott gyorsasággal, a melyről az ember e pillanatban tisztán érezte, hogy az ő idegrendszeréből fakadt. Szinte fáradtnak érezte magát, mint a ki nagy erőfeszítés után van.

És elmaradt mögötte a halott, nagyon elmaradt szegény.

A József-körúton megállottak. A pénzember kiszállt és miközben kifizette a kocsist, ránézett a lóra. A ló csurom izzadság volt és egész testében reszketett. A kocsis megköszönte a pénzt, mert na-

gyon sokat kapott és ránézett az emberre. A kocsisnak fényes volt a szeme és valami nagy melegség áradt a tekintetéből.

Az ember becsöngetett. A halottas kocsit még nem lehetett látni. Aztán felment Annuskához, megcsókolta és az ablakhoz vitte. Még ott is várt vagy két perczig. Akkor jött arra a halott.

Nagyot lélegzett, aztán leült egy fotelbe. Annuska furcsán nézett rá. De az ember boldogan, büszkén, elégedetten mosolygott és ezt mondta :

— Tyü, de belefáradtam !

A VARÁZSLÓ
ÉS A KIS CSELÉD

EZ A KENDER-utczában történt, nagyon régen, a mikor mi még fiatalok voltunk.

Volt egy ház, a mely rózsaszínűre volt festve, s a melynek mindössze négy ablaka volt az utczára. Nagy kapuja volt, s a nagy kapuban volt egy kisebb kapu. A kis kapun az emberek jártak ki-be, a nagy kaput csak este nyitották ki, a mikor a stráfkocsi tért haza. A stráfkocsi majd hogy a legelőkelőbb lakó nem volt a házban. A többi lakók mind szerencsétlenek és nyomorultak voltak, a legnagyobb szegénységben éltek és gyűlölködtek egymással.

Az udvar közepe táján volt egy lakás, a melynek konyhájába három lépcsőn kellett lemenni. Az összes többi lakásokba négy lépcső vezetett fölfelé. Ez volt tehát a legnyomorultabb valamennyi között. Ebben a lakásban egy temetőőr lakott, a kinek éjjel volt szolgálata a régi temetőben, s a ki ezért, hogy ugaron ne hevertesse az ágját, kiadta éjszakára.

És ebben az ágyban lakott a varázsló, este hattól reggel hatig.

A varázsló valóban különös ember volt.

Lehetett harmincz-harminczkétéves. Szőke volt és a válláig ért a haja. Valaha aranyművessegéd volt, s ebből az időből bizonyos finom modort őrizett meg, a melynek eredete a túlságosan kicsiny és nagyon értékes fémdarabkákkal és színes kövecskékkel való foglalkozásra vezethető vissza. Lány, fehér keze volt, szép, kék szeme és suttogó hangja, mint a bolond embereknek. A legjelentéktelenebb dolgokat fontoskodva súgta az emberek fülébe s ilyenkor átszellemült mosoly ült az arczára. A férfiak hülyének tartották, az asszonyok pedig jövendőltettek vele.

Abból élt, hogy vékony drótból csodatevő gyűrűket és karpereczeket csinált a vevők szemeláttára. De utóbb lassanként elengedte magának még ezt a könnyű munkát is és tisztán arra szorítkozott, hogy csodákat jövendőlt és szerelmes cselédekét ríkatott meg. A czipője lyukas volt, a nadrágja rongyos, a nyakán gallér helyett foszlott kendő, de az arcza előkelően és értelmesen ragyogott, a haja aranyszőke volt és lány, valóban, leánynak nézhette

volna akárki, ha egyszer lett volna öt krajczárja borotválkozásra. Így azonban borostás volt az álla és mindenki csirkefogónak nézte. Maurernek hívták, ha jól emlékszem a nevére.

A Maurer egy napon bement egy verklissel egy házba. Rendszerint a verklisekkel járt, mert a verkli fölveri a ház csendjét, kicsődíti a cselédeket az udvarra és Maurernek ez kellett. A verklis megkapta a papirosba csomagolt krajczárokat, Maurert pedig körülvették a cselédek. Ő mosolygott és «dallt» adott elő. A «dall», két-l-el egészen másvalami, mint a «dal» egy-l-el. Dal csak az uraknál van, a dall a szegény cselédeké. Dal az, a mit nem lehet könnyen megjegyezni; a dallt első hallásra megtanulja az ember. A dal kötőre van írva és hetvenötbe kerül. A dall ára egy krajczár és csak szövege van. Röviden és velősen: dal az, hogy «lennék én rózsá, rózsabimbó, lennél te méh» — s ezzel szemben dall ez: «sújt az átok, mert szerettelek.»

Maurer dallokat énekelt, s ezzel elbódí-

totta a cselédeket. Aztán jövendőlt nekik és tanácsokat adott a szerelemre vonatkozólag. Aztán beszédte a krajczárokat és bágyadt mosolylyal távozott a verkli után.

És egy szép napon utána ment egy piszkos kis cseléd, mikor így távozott. Elől ment a féllábú, a kié a verkli volt, meg a liczencz. Aztán jött a verklislegény, a ki hol tolja, hol forgatja, majd a varázsló következett és leghátul a kis cseléd.

A varázsló csak az utcán állt szóba vele :

- Hogy hívnak ?
- Erzsi.
- Helybe vagy ?
- Most már nem.
- Mit akarsz tőlem ?
- Semmit.

Vállat vont, ránézett Maurerre halálos szerelemmel és könnyel a szemében ismételte :

- Semmit.

Maurer lágyan szólt :

- Miért jöttél utánam ?

A leány elnézett Maurer feje fölött :

— Csak.

— Csak ?

— Csak.

Igy vallott a kis piszkos szerelmet a varázslónak. Úgy ment utána, úgy akaszkodott hozzá, mint a hogy az ember néha azon veszi magát észre a Városligetben, hogy egy sáros, lompos, éhes, kis kutya jön utána. «Majd megunja» — szokta gondolni ilyenkor az ember, nem törődik vele, villamosra ül, hazamegy és a kapuja előtt megint csak látja, hogy a kis kutya ott áll kilógó nyelvvel, ziháló testtel és néz rá.

A varázsló ment, mendegélt és a kis piszkos ment utána. Le nem vette róla a szemét. Néha megfogta a kezét, de megint eleresztette. Nem szólt semmit, csak néha ránézett a nyomorult, szőke emberre. Ez volt az egész.

Este lett.

— Na és most ? — kérdezte a varázsló, mikor megérkezett a Kender-utczába, hogy belefeküdjék az örök ágyba, a mely soha nem pihent.

A leány lenézett a földre.

— Várj, — mondta Maurer.

Bement, tárgyalt a temetőőr feleségével, aztán kijött a lányért az utcára.

— Hogy is hívnak?

— Mondtam már, Erzsi.

— Hát Erzsi, gyere be.

Bevitte, lefektette az ágyba és ő lefeküdt az ágy mellé, a földre.

Másnap reggel egy detektív jött.

— Itt lakik Maurer? — kérdezte.

— Itt.

Ezt künn mondta az asszony, a konyhában. De Maurer meghallotta. Keserűen vigyorgott, fölkel, felöltözött és elment a detektívvel. A piszkos kis cseléd még aludt a permanens ágyban. Most az asszony bement és fölverte Erzsit:

— Mars ki az ágyból!

Erzsi megkérdezte:

— Miért?

— Először, mert az uramnak kell. Aztán meg mars, mert a Maurert elvitte a kiberrer. Lopott a Maurer. A Maurerről kisült, hogy egy híres srenker.

— Az nem baj, — mondta szomorúan a lány, kapott egy pofont az asszonytól és erre megint mondta :

— Mégse baj.

Most még csak maga a temetőőr vágta hátba és azzal kilódult az udvarra Erzsi. Ez volt a nászéjszakája. Isten bizony halottam már szebb nászéjszakáról is.

Maurer fenn ült a főkapitányságon a czellában és nem szólt semmit. Mikor lefényképezték, szépen mosolygott. Aztán átvitték a fogházba, mert néhány esztendőre való sült ki róla. Mindenütt lopott, a hol jövendőt mondott. Itt-ott be is tört. Roppant tudományos neve volt a bűnének : «besurranó tolvaj» volt. Sőt lakásfosztogató is. És itt Maurer, a ki talán még most is ül, végleg kilép az elbeszélésből. Nem marad benne más, mint Erzsi, a lompos kis kutya.

És nekivágott a Kender-utczának. Vanak napok, a mikor a Kender-utcza olyan rövid, mint a milyen széles. Ilyen nap volt tegnap, mikor Erzsi végigment rajta a varázslóval. Úgy érezte: még el se indultak,

s már a végére ért. A mai napon azonban a Kender-utca pont tízszer olyan hosszú volt, mint az Andrássy-út, sőt olyan keskeny lett az által, hogy így megnyúlt, hogy a két kis földszintes házsor majdnem összenyomta Erzsit. A szívét összenyomta ez biztos volt.

— Ujjé, — mondták papucsos nők, — itt megy, itt megy. Lopott ám a Maurer.

— Nem baj, — mondta Erzsi.

Odább két ember jött :

— Szervusz ! A Maurernek volt ám szeretője is. A Maurernek két szeretője is volt. Az egyik fiatal volt, annak adta a pénzt, a mit az öregtől kapott, mert a másik meg öreg volt. Hujjé ! Hujjé !

Vijjogva nevettek rajta. Erzsi ment tovább.

— Mit csinál a boszorkánymester ? — kérdezte tőle egy komoly, öreg nő. — Mit csinál a boszorkánymester, te piszkos, te szemét ?

Mosolygott Erzsi és mondta :

— Nem baj, nem baj, dehogy baj !

Igy ment végig a Kender-utczán. Fél-

nyolcz lehetett, mikor a Dunapartra ért. Ott nagy volt a köd és a parti bódékban lámpák égtek. A Duna fázott, nagyon csöndesen, nagyon lassan, nagyon álmosan folyt, már várta a jeget, hogy kialudhassa magát alatta. Komoly volt a vize és sötét. Szinte bujkált a sűrű, téli, reggeli köd alatt. A Gellérthegy havas volt. Azt lehetne mondani, hogy szünetelt a Gellérthegy. És Budáról is fájdalmak szálltak a levegőben és a sziget felől is fájdalom jött. És mindenünnen szálltak a fájdalmak és mind az Erzszi mellén eresztették le a szárnyaikat.

Akkor Erzszi lement a lépcsőn és a czipője orrát bedugta a Dunába. Sehol senki nem volt körülötte. Most nem mosolygott Erzszi.

— Jézus.

Ezt mondta csöndesen és befordult a vízbe, mint egy esetlen kis állat. Aztán semmi nem látszott többé.

ZIMBERY ÉS ZOMBORY

ZIMBERY, mint a neve csengése is mutatja, kedves, finom, nyíltszívű, derék ember volt. Ezzel szemben Zombory, a kinek már a neve is komorabban hangzik, sötétlelkű, rosszmájú, komisz fráter volt. Így kezdődik az erkölcsös mese Zimbery-ről és Zomboryról, a kik mind a ketten szeretett fővárosunkban éltek, a míg meg nem haltak.

Zimbery maga volt a jóság, a szeretetreméltóság, az áldozat és szolgálatkészség. Nem mehetett alamizsnát kérni Zimberchez senki, hogy dús ajándékkal ne hagyta volna el a házát. Nemzeti mozgalmaknál, a hol egy-egy veszedelemben forgó nemzetiségi határvidék létéről volt szó, Zimbery nevét olvashattad azok sorában, a kik munkával és pénzzel áldoztak a hazának. Elhunyt írók árvái Zimberytől kaptak segélyt és trafikot. A miniszterelnök minden komolyabb társadalmi mozgalom megindulásakor felhivatta Budára, s úgy tárgyalt vele, mintha ő volna az egész közvélemény. És Zimbery szerény volt, kedves, kellemes, nyílt tekintetű,

őszinte, mindenki szerette, sőt imádta Zimbertyt.

Zombory viszont egyike volt a legnagyobb csalóknak. Ha valami piszkos börzédolog volt, Zombory benne volt. A képviselőségét arra használta fel, hogy erdőket adott el, szubvencziókat járt ki, vesztegetett és elfogadott. Egy nagy lapnál dolgozott, itt is pénzelt. Ha szegény ember jelent meg a küszöbön, úgy dobta ki, hogy a lába sem érte a földet. Azt mesélték róla, hogy egyszer megölt egy embert Monte-Carlóban és elvette a pénzét. Rengeteg pénzt harácsolt össze, épp olyan gazdag volt, mint Zimberty, de mikor szó volt arról, hogy melyiknek mennyi a pénze, mindenki örült a Zimberty vagyonának, és mindenki azt mondta, hogy a Zombory százezreihez köny, vér és piszok tapad.

Ennélfogva Zomborynak mindenki mély kalaplengetéssel köszönt az utcán, Zimbertynek meg csak úgy megbillentették a kalapot, mert ő jó fiú volt. Társaságban, ha Zimberty bejött, mindenki mosolygott és szervuszolt, de mindenki tovább evett.

Ha Zombory lépett be, hideg futott végig az emberek hátán, de fölkeltek az asztaltól és úgy mentek elébe. Hűvösen köszöntek neki, sőt a háta mögött azt mormolták: akaszd fel magad, de azért, ha össze akarnám hasonlítani a két férfiú bevonulását, azt mondanám, hogy Zimbery úgy vonult be a társaságba, mint egy házőrző eb, Zombory pedig úgy, mint egy római diktátor.

De Zimbery okos ember volt és ezt nem bánta. Nem kellett neki az emberek rettegése, sem az alázatos köszöntés. Megelégedett azzal, hogy a neve említésére mindenkinek kiderült az arcza, hogy minden szegény őt kereste fel, hogy a legfontosabb becsületbeli ügyekben igen előkelő emberek az ő véleményét kérték ki, s hogy a nevét mindenütt ismerték. Zombory se esett a feje lágyára, s így ő is élvezte az életét. Jól esett neki, hogy a kéregetők és a pumpolók elkerülték a háza táját, szerette nézni a ravasz és üzletben megőszült izraelitákat, a kik néha egy-egy vasuti konczesszió tárgyalásánál úgy

néztek rá, mint a gyerekek a tanítóra. A közvélemény pedig az volt, hogy Zimbery mocsoktalan és derék férfiú, Zombory pedig a legnagyobb gazember, a ki valaha a földön élt és gazdagodott.

Egy napon két ember ment az Andrássy-úton és az egyik így szólt a másikhoz :

— Nem szeretem, mikor valaki tüntet a becsületességével.

A másik így felelt :

— Utálatos a becsület-parvenü.

Aztán telt, telt az idő, és egy másik szép napon két ember ment az Albrecht-úton, fenn, Budán. Az egyik így szólt :

— A kikről mindenki azt mondja, hogy gazemberek, azok rendesen tisztességesebbek, mint azok a kikiáltott becsület-alakok.

A másik is mondott valamit. Ezt mondta :

— Egy-egy ilyen emberre rámászik az egész világ, mert keres. Ő is csak azt csinálja, a mit a többi. Keresi a boldogulását.

Megint telt az idő. Évek múltak. Akkor egyszer a Stefánia-úton egy fiakkerben ko-

csikázott két ember és az egyik így szólt a másikhoz :

— Nézd, ott, abban a kocsiiban . . . az az a híres Zimbery, az az utálatos.

Majd egy másik fordulónál azt mondta a másik az egyiknek :

— Oda nézz . . . abban a pneumatikosban . . . az az a híres Zombory . . . érdekes ember.

— Selfmademan.

— Mogorva, de tisztességeseqb, mint sok más.

— Úgy van. Undorodom a reklám-hazafiaktól.

Egy szerkesztőségben ez idő tájt bement a riporter a szerkesztőhöz :

— Szerkesztő úr — mondta neki — itt valami jött a könyomatosban . . . valami Tiszántúli Közmívelődési frász . . . egy hosszú beszéd . . . megint Zimbery.

— Eldobni — mondta a szerkesztő.

Az érdekes az volt, hogy ezen a napon minden szerkesztőségben ugyanez a jelenet játszódott le. És a Tiszántúli Közmívelődési Frász, a mely Zimberynek tizezer ko-

ronájába és hat heti keserves munkájába került, nem jelent meg a lapokban.

Másfél év múlva Zombory sajtópöört indított egy ujságíró ellen, a ki a közgazdasági rovatban azt írta róla, hogy ismét szaporította egygyel piszkos üzletei számát. A bíróság az ujságírót fölmentette, Zombory pedig elment utazni.

— Disznóság — mondta egy ember a másíknak a Vampeticsben — így rámászni valakire. Mit akarnak attól a Zomborytól. Minden bank csinálja azt, a mit ő. Miért éppen őt ütíek? Miért nem másznak rá a nagy bankokra?

— Ez már így van Pesten — mondta a másík, — itt a Zimberyek a nagy emberek. Egy ember, a kinek semmi fantáziája nincs.

— Zombory nagyon tehetségés ember. Kár érte.

És mikor Zimbery mosolyogva ment végig a vendéglőn a sok száz vacsoráló közt, az emberek rá se néztek. Sőt egy víg bankhivatalnok női hangot utánozva utána kiáltott:

— Pipi !

És mikor Zimbery megfordult a hangra, hirtelen lebujt a tányérja fölé és úgy tett, mintha nem ő kiáltott volna.

Zombory megjött külföldről és mikor megérkezett, egy lap azt írta, hogy itthon van, megjött és utazása, a mely feledés céljából történt, jól sikerült. Zombory párbajra hívta az ujságíró, fejbevágta úgy, hogy vonítva ment haza, és ezért barátai bankettet rendeztek a tiszteletére. Szegény Zimbery, a kinek már nagyon elkopott a népszerűsége, hogy valamiképpen ismét népszerűvé tegye magát, elment a bankettre, és ott tósztot mondott, a melyben Zomboryt, mint kőből faragott kemény legényt ünnepelte, a kitől a mai kor lágy alakjai tanulhatnának. Végül mindenki berugott, a pezsgőt Zimbery fizette és mikor hazafelé bandukolt, a lumpok meglökdösték az utcán, mondván :

— Zimbi, Zimbi, megint a lányoknál voltál ?

Egy napon két ember sétált a Hajós-utczában és az egyik ezt mondta :

— Ez a Zimbery egy svihák.

— De még milyen! — kiáltott a másik.

— Olyan simamodorú gazember. Akkor már jobban szeretem az őszinte csibészt, mint a milyen Zombory.

— Zombory? — szólt a másik. — Nem is csibész. Egy money-maker.

Minden gázságra angol szó van Pesten.

Zimberyről kiírta egy lap, hogy a pénzből, a mit az inséges felvidékieknek gyűjtött, zsebrevágott tíz koronát. A lap egy kis revolverlap volt, a mely ezt azért írta, mert a korrekt Zimbery nem engedte megrevolverezni magát. Zimbery először is besajtpörölte a revolvért, aztán harmincz ezer koronát adott a felvidéki inségeseknek. A törvényszék elítélte a revolvért, és Zimberynek bankettet rendeztek a barátai.

Nem ment el senki a bankettre.

— Tolvaj az — mondták.

Zombory sötéten szólt:

— Nem keresem, hogy tolvaj-e vagy becsületes ember. A törvényszék elítélte a rágalmazóját és én tartozom a törvénynek annyi tisztelettel, hogy elmenjek a bankettre.

El is ment. Arra a hirre, hogy ő ott lesz, elment még vagy húsz ember. De mind a huszan letagadták másnap, hogy ott voltak.

S ettől a naptól fogva Zimbery már mint gazember szerepelt élete végéig, Zombory pedig államtitkár lett és a Tiszántúli Közmívelődési Frász a minap leplezte le az arczképét.

A HARMADIK FIÓK
KULCSA

EGY FÉLTÉKENY EMBER NAPLÓJÁBÓL

E GY FIATAL hölgynek a szobájában volt az a szekrény, mely körül az egész történet forog. Ez a szekrény diófából készült, s olyan volt a szerkezete, mint valami kredenczé. De mivel a fiatal hölgynek a szobája hónapos-szoba volt, a kredencz kivetkőzött eredeti jellegéből és díszbutorrá változott. Az alsó részében volt a fiatal hölgy fehéreneműje, s ezért áradt a szekrényből valami kellemes, asszonyos ibolyapor-illat. Az alsó rész után (ha fölfelé folytatjuk a szemlét) következett sorjában egymás mellett három fiók, ezután egy szürke márványlap, majd a felső építmény, melyen Makart-csokrok és porlepte japáni csészek foglaltak helyet. A legtetején báró Eötvös József állott, gipszből. Ez volt az egész.

Mint említettem, három fiók volt a szekrényben, három egyforma fiók. A baloldali fiókban könyvek voltak, régi szám-lák, kiselejtezett női férfi-gallérok, néhány gomb és egy kis citromsárga faskatulya, benne tű és czérna. Ez volt az első fiók. A középső fiókban volt vagy húsz pár piszkos fehér keztyű, mely csak amaz álmatlan

éjszakát várta, mikor a nőkön erőt vesz a selejtezési düh, s mikor a keztyűk osztályoztatnak benzin, szobalány-ajándék és eldobás szempontjából. Ez volt a második fiók. A harmadik fiókról nem tudtam semmit, mert be volt zárva. Talán kicsinyesnek látszom, de kénytelen vagyok ezeket a részleteket előadni, később kitudódik, miért. Mondom, a harmadik fiók állandóan be volt zárva s hiányzott belőle a kulcs, míg a másik kettő nyitva volt, mind a kettőnek kulcs a zárjában.

Az a harmadik, bezárt, titokzatos fiók volt a szobában az egyetlen elzárt hely. A ruhaszekrény ajtaja csak épp, hogy be volt hajtva ; a mosdószekrény két fiókjában csillogott a kulcs ; a hálószekrény kis fiókján pedig nem is volt zár, hanem csak egy egyszerű kis fagomb, a melynél fogva ki lehetett húzni. Volt még a szobában egy kis tükrös toalett-asztal, ennek kicsiny fiókjában szintén volt kulcs, egyszóval, ebben a szobában, a hol a fiatal hölgy lakott, minden nyitott volt, vagy kinyitható, kivéve a márványos szekrény har-

madik fiókját, melynek közepén komoran tátongott egy kis fekete, titokzatos üreg: a kulcslyuk.

Bevallom, néha végignézegettem a fiókokat, mikor például a fiatal hölgyet a szobájában vártam s ő még nem érkezett meg a hivatalából. Nem tartom az idegen szobában való kutatást tisztességes dolognak, de mikor az ember szeret egy leányt, s azon a ponton van, hogy a leány minden gondolatával és egész életével az övé, szeret belenézni a fiókjaiba, részint fetisizmusból, részint féltékenységi alapon fejlődött kíváncsiságból. Így tudtam meg, mi van a fiókokban, már mint a két nyitottban, mert a harmadikon hiába törtem le a körmömet, nem jött. Be volt zárva.

A legjobban az bosszantott, hogy a kulcsát se találtam sehol. Hát igen, bevallom, azt is kerestem. A szoba kicsiny volt, minden bútor ismerős, de hiába kutattam át mindent, a kulcs nem volt sehol. Kétségtelen, — gondoltam, — hogy a fiókban levelek vannak, mert a fiatal hölgynek

értéktárgyai nem voltak, szegény volt, becsületes, szegény hivatalnok leány. Tehát levelek vannak benne, a miket előttem titkol, kétségkívül annak az életes úrnak a levelei, a ki . . . De ez nem volt igaz, ezt a kisasszony sírva magyarázta ki, mikor egyszer meggyanusítottam ; az öreg úr szerette, de csak atyailag. Most azt gondoltam, hogy — hát jó — nem levelek vannak ott, hanem ékszerek az öreg úrtól . . . Pfuj, gondoltam, mégis csak én vagyok a becstelen. Feltételezni erről a szegény, jóra való leányról, hogy szerelmes leveleket, vagy holmi végkielégítési érték-papirokat rejteget előttem, mikor tudom, látom, hogy senki se kell neki, csak én és nincs egyéb pénze, mint a mit a hivatalában keres.

— Jó. — De hát akkor mért van bezárva ez a fiók ? Miért nincs nyitva, mint a többi, vagy miért nincs bezárva a többi is, mint ez ? Legutolsó föltevéssem az volt, hogy a kevéske készpénzét őrizgeti benne, meg a bizonyítványait.

Szégyeltem magam, de azért egy napon

mégis megkérdeztem tőle, hogy mikor született :

- 1884-ben, — mondta.
- Megvan a keresztlevele ?
- Hogyne, — felelt gyanutlanul.
- Mutassa meg, édes.

Odament az első fiókhöz, az elsőhöz, melyben a könyvek voltak, s a könyvek alól kihúzta a keresztlevelét.

— Ott tartja az okmányait? — kérdeztem.

— Itt, — mondta. — Itt van a kereskedelmi érettségim . . . meg a többi.

Tehát nem az okmányait tartja a titkos fiókban. Hátra volt még a pénz.

— Nem fél, hogy ellopják? — kérdeztem.
Nevetett :

- Ugyan kinek kellene ?
- De a pénzét, azt elzárja . . .

— Nem, — mondta. — Azt a szállásadó asszonynál deponálom.

Valami hideg reszketés szállott a lábamba, mikor ezt mondta. Most már biztosra vettem, hogy a multja van a harmadik fiókban, a sötét, előttem ismeretlen

multja, a kompromittáló titkai, a becstelensége, s hogy minden, a mi ezen a fiókon kívül ebben a szobában van, az mind nekem szánt hazugság, ámitás, csalás. Az igazság, az ő lénye, ő maga a fiókban van, régi emlékei, szerelmei, piszkos pénzei között. Aznap hazamentem, nem tudtam elaludni, s szigorúan föltettem, hogy megkerítem a fiók kulcsát, persze, az ő tudtán kívül, hogy ideje ne legyen kirakodni.

Rögtön másnap megtudtam, hol a kulcs. Volt a leánynak egy kis bőrtáskája, oly kis, modern ridikül, a miben mostanában a hölgyek zsebkendőt, keztyűt, kulcsot és aprópénzt tartanak. Ebben kutatott és én belenéztem. Több apróság mellett két kulcs volt benne. Az egyiket ismertem, a szobakulcs volt. A másik : ez volt a titokzatos fiók kulcsa, ráismertem, mert ugyanolyan volt, mint a másik két fióké. Ez még jobban elkésérített. Tehát a fiókot tendencziózan tartja zárva, sőt a kulcsát magánál hordja, pedig — úgy-e? — bele tehetné egy másik fiókba, vagy eldughatná a szekrény tetején — a mi mind megszokott dolog,

mert így nem veszhet el a kulcs, míg a táska elmaradhat valahol útközben. Érzem, hogy megint aprólékos vagyok, de be kell látnia minden emberi elmének, hogy mindez végtelenül fontos dolog volt, talán az én szívemnek abban a pillanatban a legfontosabb.

Most aztán valóságos martirium következett. Minden estémet nála töltöttem és soha jelenlétemben a harmadik fiókot ki nem nyitotta. Sőt, a mi ennél kétségbeejtőbb volt, ha ki kellett mennie a szobából: például ha a cseléddel volt beszélni valója, vagy a mosóné jött, egyszerűen odament a kis táskájához, nyugodtan kivette belőle a kis kulcsot és kivitte magával, azt a látszatot keltve, hogy ezzel a kulccsal odakünn akar kinyitni valamit. Pedig én tudtam, hogy mit nyit ez a kulcs és hogy ez a kulcs ezen a világon semmi mást nem nyit, csak éppen azt, a mit nyit. Megjegyzem: a leány nem sejtett semmit, s a kulcsot nem azért vitte ki, hogy engem megakadályozzon a kutatásban. Csak kivitte azzal a rettenetes, minden vasjellemű

férfit is megszegyenítő következetességgel és lélekjelenléttel, a mivel a nők operálnak, ha valami piszkosságot akarnak eltitkolni az előtt, a kit szeretnek.

Hetekig folyt ez így, hiába volt minden ravaszságom, agyafurtságom, hiába állítottam tört a kis táskának, a kulcs nem esett bele. A leány őrizte, nem szándékos és meg-megujuló gonddal, ötletességgel, mint a hogy a férfiak és detektivek őriznek valamit, hanem egyszerű természetességgel, a hogyan csak nők és katonák őriznek. A detektiv fülel, elbujik, les, gyanakszik, miközben őriz; a katona unottan sétál az állampénztár előtt és az állampénztár mégis meg van őrizve. Ez a különbség a férfi és a női titoktartás közt is. A biztosabb metódus köztük a nőé és a katonáé. De menjünk tovább. Egy napon elhatároztam, hogy be kell látnom küzdelmem hiábavalóságát. Itt se ravaszság, se kitartás nem segít. Itt csak az erőszak segít. Nyugodtan így szóltam a leányhoz:

— Mit tart ebben a fiókban?

— Semmit — mondta. — Tudom is én . . . keztyűt, régi övet.

— Nem — mondtam izgatottan, — abban a fiókban más van. Követelem, hogy nyissa ki.

Egyszerűen szólt :

— Elveszett a kulcs.

Nem azt mondta, hogy : «csak azért se nyitom ki», — vagy: «semmi köze hozzá», — vagy: «esküszöm, hogy semmi sincs benne», nem. A legjobb, a legfinomabb, a leghatalmasabb hazugságot mondta : «elveszett a kulcs».

— Hát akkor hívasson lakatost! — kiáltottam.

— Ma? Vasárnap van.

Ez is hatalmas érv volt. Keserűen nevettem.

— Bezzeg más arczot vágott volna, ha tegnap jut eszembe a lakatos . . .

De ő erre nem pirult el, mert abban a pillanatban tökéletesen biztos volt, hogy ma vasárnap van és a lakatosműhelyek be vannak zárva, s hogy neki szerencséje volt ebben az ügyben.

Nekiestem a fióknak, ütöttem, vertem, de nem tudtam kinyitni. Ebben se akadályozott meg, mert tudta milyen erős munka a szekrény. Az övé volt a győzelem. Szemrehányásokat tettem neki, goromba voltam hozzá, ő sírt és én szakítottam vele. Elrohantam.

Egy hónap mulva kibékültem vele, s akkor — mint minden igazán féltékeny ember — szégyeltem ezt az esetet és miközben piros száját az ajkamra tette, mérhetetlen nagy megbocsátás és önvád szállt a szívembe.

E pillanatban csöngettek.

— A mosóné van itt, — mondta a cseléd.

— Pardon, — mondta a leány és kiment.

Nem vitt magával semmit — boldog voltam. Mialatt künn átvette a ruhát, körül sétáltam a szobában. Bármennyire is föltettem magamban, hogy leszokom a kutatásról és bánom is én az ő multját, mindent megbocsátok neki, hiszen most már csak engem szeret — odanéztem a három fiókra.

Mind a háromban csillogott a kulcs.

Boldogan néztem szét. «Mily buta voltam» — gondoltam, — «mi közöm nekem az ő titkaihoz? Szent joga neki hogy . . .»

Megakadt a szemem a mosdószekevény fiókjain. Az egyikben volt kulcs, a másikban nem. Megpróbáltam kihúzni — be volt zárva.

Ekkor lehajtottam a fejemet és örök életemre lemondtam arról, hogy a titkát kifürkésszem. A nő életében, a hányszor egy fiók kinyílik, egy másik bezárul. Az a valami, a mit előttem titkolt, s a mi kedves volt neki, mert nem égette el, hanem rejtegette — az a valami már ebben az életben örökké titok marad előttem. Kezdhettem újra előlről az egészszet, új kínlódást egy új fiókkal és ezt is hiába, mert lakatosokon, fiókokon, hónapos szobákon, kifogásokon keresztül él, megvan és megmarad az a titok, a mivel engem megcsal, soha nem árulódik el, mert ő nő én meg férfi vagyok. Megvilágosodott előttem egyszerre e két nem közt levő rettenetes különbség. Láttam, hogy ezen a ponton tehetetlen rabszolgáik vagyunk

és ebben a pillanatban egyszerre megértettem azokat az embereket, a kik jóhiszeműleg rossz nőket vettek feleségül; megértettem a férjeket, a kik halálukig nem tudják, hogy a feleségük az egész világgal csalja őket; megértettem a vőlegényeket, a kik rágalomnak tartják, hogy menyasszonyuk valakinek a szeretője volt; megértettem mind a sikeresen és eredménynyel megcsalt és elámított férfiakat, a kik okosaknak és ravaszoknak tartják magukat, mialatt a nők egyik fiókból a másikba zárják azt, a mit az emberüknek nem szabad megtudni. És az emberük nem is tudja meg, mert az agyvelőt úgy formálta a természet, hogy az asszony jobban dug, mint a milyen jól a férfi megtalál. És ennek talán így is kell lenni a boldogság szempontjából, mert ez a természet törvénye. És a lovagias szabály, hogy az imádott nő holmija közt kutatni nem szabad: a mi férfilétünk nagy, keserves nyomorúsága, mert nem azért nem szabad kutatni, mert az illetlenség, hanem azért illetlenség az, mert úgyis hiába kuta-

tunk. Ebből a nyomorult, megsiratnivaló tehetetlenségünkből aztán hősie erényt csináltunk, mert mi nem akarunk gyöngédeknek látszani, hanem lovagiasnak. És tisztára mosva is a fogalmakat, konstatáltam, hogy Isten előtt, a ki mindent lát, én nem lovagiatlan ember, hanem fölösleges és elkésett vértanú voltam, mert az a tanulság, a miért én elvéreztem, már rég le van vonva.

De hát tehetek én arról, hogy az ilyen komoly és szomorú igazságok az illemtanban vannak, a hol a kutya se keresi őket?

LEVÉL A TŰZBEN

(Történik egy szépen berendezett nagy szobában. Köröskörül mindenütt jólét. Nagy, drága, kényelmes butorok. Kora tavaszi délelőtt. A kályha még duruzsol, de ez már a hattyudala. Maholnap megkezdí nyári vakációját. A férj az asztalnál ül és ujságot olvas. Szivart szív. Látni rajta, hogy meg van elégedve a tavasszal, az ujsággal, a szivarral, az egész étellel. Aztán leteszi az ujságot és az órájára néz. Most azt látni rajta, hogy unja magát. Egyszerre csak csöngetnek künn. Örül, hogy valami változatoság adta elő magát és kimegy ajtót nyitni. Az ajtó előtt a levélhordó áll.)

A FÉRJ. Levelet hoz?

A LEVÉLHORDÓ. Igenis, nagyságos úr. Alásszolgája. *(A markába nyom egy csomó papirozt.)*

A FÉRJ. Isten áldja meg. *(Bemegy a szobába és az asztalra teszi a postát.)*

A FELESÉG HANGJA *(a másik szobából)*.
Ki csöngetett?

A FÉRJ. A levélhordó, fiam.

A FELESÉG HANGJA. Van levelem?

A FÉRJ. Megnézem mindjárt. Siess azzal az öltözködéssel.

AZ ASSZONY. Mindjárt jövök. *(Szekrényajtókat csapdos.)*

A FÉRJ (*nézi a postát, elégedetten duruzsol magában*). Ez itt a Braun-bankház új prospektusa. «Kiváló szerencse Braun Dávidnál.» Szép. «Isten áldása a Braun-bankházon.» Gyönyörű. «Melyik a kedvencz hadihajója? Minden hadihajó neve mellett szerencseszám olvasható. Sikisima. Ahosima. Knyaz. Szuvarov. Gromoboj...» Kitünő. Menjünk tovább. Ez itt az EMKE borítékja. Fizessek tagdíjat. Jó. Nem fizetek. Hát ez? Eljegyzési kártya... (*Bekidált a másik szobába.*) Ilona!

AZ ASSZONY. Tessék?

A FÉRJ. A Láner Milka férjhez megy!

AZ ASSZONY. Jesszus Mária! Ki veszi el?

A FÉRJ. Valami Borsodi.

AZ ASSZONY. Nekem nincs levelem?

A FÉRJ. Mindjárt, mindjárt... (*Tovább nézi a leveleket.*)

AZ ASSZONY. Ki az a Borsodi?

A FÉRJ. Borsodi? Az Borsodi. (*Fölvesz az asztalról egy levelet. A következőket részben csöndesen mondja, részben gondolja.*) Hát ez micsoda? Ez a feleségemnek szól. Hm. Szürke vászonpapír. Erő-

teljes férfiírás . . . Honnan jön? Pestről. Érdekes. Ezt az írást nem ismerem. (*Hosszasan nézi a borítékot.*) Gyanus, gyanus. (*Most már kissé kellemetlenül érzi magát.*) A rend az volna, hogy a levelet minden szó, minden kérdés, minden megjegyzés nélkül odaadjam az asszonynak és soha az életben egy árva szóval se áruljam el, hogy ez a levél engem jobban érdekel, mint akár a Braun-bankház prospektusa, akár Láner Milka eljegyzése. Ez volna a rend. (*Nézi a levelet.*) Úgy van, ez volna a rend.

AZ ASSZONY HANGJA. Mari! A sárgaczipőmet vigye ki. A fekete gombosczipőmet tisztítsa ki és hozza be.

A FÉRJ. Tehát még sokáig öltözik. A rend mondom az volna. De az igazi az volna, ha én most ezt a levelet . . . (*Megkapja, mintha föl akarná bontani.*) Úgy van, ez volna az igazi. Az asszony még a fekete gombosczipőnél tart, sőt még ott sem tart, mert csak most küldte ki tisztítani. Tehát nem jön ki egyhamar. Ezzel szemben én egyhamar fel . . . (*Megint megfogja, de el-*

ereszti.) Várjunk egy kicsit a műtéttel. Vizsgáljuk meg a körülményeket. Az, hogy a levél a lakásomra van címezve, kizárni látszik azt, hogy titkolni való dolog van benne. Nyiltan, bátran érkezett, belevegyült a tömegbe, együtt jött a Braun-bankházzal és Láner Milkával. De viszont két más körülmény ellene szól: Az egyik az, hogy nekem ma még nem kellene Pesten lennem, mert Orsováról azt írtam, hogy holnapután jövök haza. Tehát nem lehetetlen, hogy én vagyok a vigjátéki férj, a ki korábban érkezik haza, mint várták, s a ki rajtakapta a feleségét valakivel. Még pedig írásban kapta rajta. Scripta manent. Úgy van. A másik körülmény az, hogy az asszony már kétszer érdeklődött az iránt, hogy van-e levele. Első izben azt kérdezte: «van levelem?» és másodizben így szólt: «nekem nincs levelem?» Tehát vár valami levelet. Igaz ugyan, hogy az asszony mindig érdeklődik a posta iránt, de gyors egymásutánban következő két érdeklődés, ha nem csalódom, a fokozott érdeklődés jellegével bír . . .

AZ ASSZONY HANGJA. Nekem nincs levelem?

A FÉRJ (*elsápad*). Hm. (*Szünet.*)

AZ ASSZONY. Gyula! Nem hallod?

AZ ASSZONY. Azt kérdezem, hogy nincs-e levelem?

A FÉRJ (*határozottan*). Nincs! (*Gyorsan zsebre teszi a levelet.*)

AZ ASSZONY HANGJA. Mari, kapcsolja be a derekamat.

A FÉRJ. Tehát nincs veszteni való időm. (*A zsebéhez nyúl.*) A levél határozottan égeti a zsebemet. Még pedig nem kifelé éget benne lyukat, hanem befelé. Ez az első eset, hogy az asszony címére érkezett levelet eltettem. Hogy mondtam? Eltettem? Nem, ezt elloptam. Pfuj. Ezt az ön-pfujt minden körülmények közt megérdemeltem magamtól, még akkor is, ha — a mi azonban ki van zárva — nem bontanám föl a levelet. Eddig már erősen angazsáltam magamat ebben a dologban, még pedig egy hazugság és egy lopás erejéig. Azt hazudtam, hogy nincs levele, azután elloptam a letagadott levelet.

A mint érzem, ezt követni fogja a levél-
titok megsértése, a mi előkelőség dolgá-
ban méltán sorakozik az első két cseleke-
dethez, majd a lelki motivumok: aljas
kémkedés, titkok rablása és esetleg csat-
tanónak a végén egy akkora megszégye-
nülés, hogy nincs Pesten az a drága fülbe-
való, a mivel kitudom engesztelni a lelki-
ismeretemet. Úgy van. Ott fog bámulni
rám a levél: valami Jótékonyági egyesület
titkárának banális levele . . . valami ke-
reskedőnek az ajánlkozása . . . valami ro-
konnak a kérése . . . valamelyik barátnő
férjének valami smokksága . . . És meg-
szégyenülten, lesujtva, az önvád mar-
dosó karmaitól megvérzett szívvel leszek
kénytelen mindent megvallani vagy pedig
konzekvensnek maradni és gyalázatomat
eltitkolva elégetni az ártatlan levelet és
ürügyet keresni arra, hogy miért veszek
látszólag minden ok nélkül egy drága, . . .
azaz egy drágának látszó olcsó fülbe-
valót . . .

AZ ASSZONY HANGJA. Mégse ezt a ruhát
veszem, Mari. Hozza be a sötétkéék szok-

nyámat és a világoskék ingblúzomat a gallérral.

A FÉRJ. Tehát van időm a gondolko-
dásra.

AZ ASSZONY HANGJA. Vagy különben
hagyja, Mari. Mégis ezt a ruhát veszem.

A FÉRJ. Tehát nincs időm a gondolko-
dásra.

MARI HANGJA. De nagyon meleg van
kint nagysága.

AZ ASSZONY HANGJA. Akkor mégis hozza
be a szoknyát és a bluzt.

A FÉRJ. Oh, áldott jó Mari. És áldott jó
asszonyi határozatlanság. És most hatá-
rozunk. Nézzük az érem másik oldalát.
A levél esetleg így kezdődik: «Imádott
angyalom». (*Nyel egyet.*) Ez keserű meg-
lepetés volna. (*Kéjeleg a gyanúsításban.*)
Vagy így kezdődik: «Édes mókusom» —
a mi még rettenetesebb. Mert ha valaki-
nek imádott angyala a feleségem, ez két-
ségbeejtő, de tiszteletteljes, csupa hódolat
és megalázkodás. Szinte büszkeség rám
nézve, hogy valaki az én mókusomat
imádja és angyalsorba helyezi. De ha a

feleségem valakinek édes mókusa, a játékszere, a legyőzött, pajkos, gyerekes mulattatója, az gyalázat. Rám nézve a legiszonyubb megaláztatás, hogy az én imádott angyalom valakinél mókusi állást tölt be.

AZ ASSZONY HANGJA. Vagy talán, Mari, mégis a drapp ruhát?

A FÉRJ (*magában*). Csak habozzál, édes. Csak válogass. Nem is tudod, hogy talán az életed boldogságát mented meg azzal, hogy nem tudsz a drapp alj és a kék ingbluz között választani. Menjünk tovább. Esetleg így hangzik: «Imádott angyalom, ma délután szentélyünkben térdelve várak» — vagy így hangzik: «Édes mókusom, ma délután kis fészünkben csimpaszkodjál a nyakamba.» Mindkét eset a tónustól eltekintve is kellemetlen. Sőt most jövök rá, hogy ezuttal ce n'est pas le ton, qui fait la musique. Mert a muzsikát feltétlenül én csinálandom ehhez a színműhöz, még pedig torkom szakadtából és . . . (*Nyel egyet és oly arcsot vág hozzá, mintha chinint nyelt volna ostya nélkül.*) Nem. Erre nem rendezkedtem be, ezt sohase

vártam, erre sohase gondoltam. Ma reggeltől ma délutánig végigrobogtam a leg-tökéletesebb boldogság és a legteljesebb boldogtalanság közt elhelyezett összes állomásokon . . . nekem nincs ilyen expressz-lelkem . . . Nekem személy-lelkem van, sőt mint minden megelégedett embernek, teher-lelkem. Hiszen a drámákban, a regényekben, az elbeszélésekben mindig régóta gyanakszik már a férj, hónapok óta észleli «neje különös viselkedését», tapasztalja «a grófné étvágytalanságát», avagy «a máskor oly vidáman csicsergő asszonyka borongó melankoliáját.» És érik a férjben a gyanu, fejlődik, nő, hatalmasodik. Az ember él a gyanupörrel . . . él vele, hosszú ideig él, nemcsak futó viszonyt köt vele. Az éretlen gyanu minden tragédia magva. Mielőtt cselekszik az ember, sok meggondolásra van szüksége. Teljes bizonyosság kell, szent és komoly meggyőződés és aztán jöjjön a «flagrant délit». Azaz ne jöjjön. Okos ember ilyenkor elégeti maga előtt a hidat. A hidat, mely a boldogtalansághoz vezet. Úgy van. El fogom égetni a

levelet. Így legalább nem tudom, az volt-e benne, hogy «Elnökünk megbízásából értesitem Nagyságodat . . .» vagy, hogy «Édes mókusom». Úgy van. A levelet el fogom égetni, s mire az asszony a drapp ruhában itt megjelenik, már a nyoma is eltűnik ennek a halvaszületett házasságtörési drámának. *(Feláll, kivesszi zsebéből a levelet és a kályha felé indul vele. Az asszony ebben a pillanatban belép a szobába — sötétzöld ruhában. A férj hirtelen zsebre vágja a levelet.)*

AZ ASSZONY. Micsoda levelet dugtál zsebre?

A FÉRJ *(bután)*. Én?

AZ ASSZONY. Igen te. Mikor benyitottam összerázkódtál és zsebredugtál egy levelet. Jól láttam a borítékon, hogy női írás volt.

A FÉRJ. Nem női írás volt. Férfi írás volt.

AZ ASSZONY. Ne hazudozzál. Látom az arczodon, hogy hazudsz. Ide fogod adni a levelet.

A FÉRJ. Azt nem.

AZ ASSZONY *(szigorral)*. Még pedig azonnal.

A FÉRJ. Soha! *(A kályhához megy es kinyitja.)*

AZ ASSZONY. Mit csinálsz?

A FÉRJ. Elégetem a levelet. *(Be akarja dobni.)*

AZ ASSZONY *(megfogja a karját.)* Nem égeted el! Azt a levelet látni akarom! Tudni akarom, hogy ki ír neked olyan levelet, a melyet nem mutathatsz meg a feleségednek!

A FÉRJ. Nem is nekem . . . azaz nekem szól . . . de . . .

AZ ASSZONY. Ne dadogj! Nincs tehetség a hazudozásra. Vallj be mindent, az a legokosabb és add ide a levelet.

A FÉRJ *(a kinek a keze a levéllel a kályhaajtó előtt van).* Nem adom. És figyelmeztetek, hogy inkább a kezemet is összeégetem, de a levelet nem kapod meg! *(Erőszakos mozdulattal kiszabadítja a karját és a tűzbe dobja a levelet, mely azonnal lángba borul.)*

AZ ASSZONY *(nagyot sikolt).* Bedobtad?

A FÉRJ. Be. *(Nagyot nyel.)*

AZ ASSZONY *(sírva).* Tönkretetted a bol-

dogságomat... Most akármit mondasz, nem fogom elhinni... Mindig arra fogok gondolni, hogy a szeretődtől kaptad... pedig, ha megmutattad volna, talán kitünt volna, hogy valami számla, a mit titkol-tál... valami barátod diskkrét dolga... de így, most már mindig azt fogom hinni, hogy megcsalsz... ezt nem lehet jóvá tenni soha... soha...

A FÉRJ. De becsületszavamra...

AZ ASSZONY. Nem, nem, minden hiába! Nem hiszek semmit... Megijedtél, hamar elégetted... Okod volt rá. Ne is mondj semmit. Tönkretetted a boldogságomat!...
(*Kirohan és a szomszédaszobában hangosan sír.*)

A FÉRJ (*magában*). De legalább a magamét megmentettem. Úgy talán mind a kettőnké tönkrement volna. Egy, az kevesebb, mint kettő. Pláne, ha ez az egy — a másé. Az ember önző állat. (*Vállat von, belenyugszik a tragédiába és elmegy hasulról. A függöny legördül.*)

A MEG NEM ÉRTETT NŐK

(Két asszony ül egy konflisban, a mely a Belváros felé vergődik a rettenetes sárban. Beszélgetnek, a hogy asszonyok szoktak: nem várva be a másik beszédének a végét és nem arra felelve, a mit a másik mondott, hanem folyton azon gondolkozva, hogyha végig mondták azt, a mit éppen mondanak, mit fognak mondani utána. Az egyiknek zöldtollas kalapja van, a másiknak prémes.)

A ZÖLDTOLLAS. Én ezt csak úgy tudom kifejezni, hogy nem ért meg a férjem. Én egy meg nem értett nő vagyok, tudod, olyan nő, a ki . . .

A PRÉMES. Az én férjem azt mondja, jöj-jek ki ennyiből meg ennyiből, többet nem ad, én ugyan kijövök, félre is teszek, de ha öt forintot kérek tőle, arczokat vág, a mi még nem volna baj, de egy vasat se ad, a mi már baj, és . . .

A ZÖLDTOLLAS. Hiába mondom neki: értsük meg egymást, hisz a könyvekben is olvashatod, milyen baj az, ha a nőt éppen a férje nem érti meg, mert egyszer csak jön valaki, a ki megérti, és akkor . . .

A PRÉMES. Nem ad, nem ad, jó, nem ad, de legalább ne mondaná, hogy nekem nincs igazam. Itt van kérlek ez az eset is. Ő szeret ebéd után aludni, ezt már megszokta. Na most már itt vagyok én, én meg szeretek ebéd után beszélgetni. Most már hogy van a dolog? Ő lefekszik a kanapéra és én beszélek, aztán ő azt mondja : igen fiam, ühm fiam, aztán «igen» és «ühm» fiam nélkül, aztán semmit sem mond és elalszik. És én akkor keservesen sirok és érzem, nem ez az a férfi, a ki az én lelkemet megérti, mert . . .

A ZÖLDTOLLAS. A multkor például . . .

A PRÉMES. Mondom is neki, nem érted a lelkeket. Mondja ő : fiam, én értem a lelkeket, azt a drága, szép szőke lelkeket, de ebéd után aludni akarok. Hiába beszél nekik az ember, mindig ilyen módon felelnek. Nem akarják megérteni, hogy a házasság csak akkor tűrhető, ha mindkét fél kölcsönösen a legnagyobb szabadságot adja egymásnak. Na már most, ha ez azzal kezdődik, hogy ő engem délután nem hagy társalogni, hát én köszönöm szépen az

ilyen kölcsönös szabadságot. Neki szabad aludnia és nekem nem szabad társalognom. Persze erre azt feleli, tudod mit felel erre?

A ZÖLDTOLLAS (*örül, hogy szóhoz juthat*). Azt feleli, a mit az enyém. Mikor tavaly nyáron . . .

A PRÉMES. Azt feleli, hogy az volna a szabadság, ha én őt hagynám aludni. Ilyen perverzül gondolkoznak. Még azt sem akarja megérteni, hogy nem ért meg engem. Mikor én azt mondom neki, hogy . . .

A ZÖLDTOLLAS. Falun nyaraltunk, mondom, tavaly nyáron és ott volt egy főhadnagy, a kire az uram kissé féltékeny volt. Mondom neki: ne légy féltékeny, inkább érts meg, ha te meg fogsz engem érteni, én leszek a legboldogabb nő az egész világon, mert nekem nem kell senki más, csak te, de te is csak úgy kellesz, ha megértesz, nézd, itt van ez a hetvennégy koronás dolog, ebben is nekem van igazam. Hát átadott hetvennégy koronát. És én igazán boldog voltam. Éreztem,

hogy ezen a napon megértett s oly boldog voltam, hogy nagyon megkínóztam a főhadnagyot, a ki szerelmes volt, mint egy jogász, és írni akartam Ibsennek, a Nóra feltalálójának, hogy nincs igaza, mert vannak férjek, a kik megértik a feleségüket, és ez nem mindig azon múlik, hogy . . .

A PRÉMES. És ha én akarnék délután aludni és ő akarna délután csevegni? Mi?

A ZÖLDTOLLAS. De Ibsen akkor már meghalt.

A PRÉMES. Akkor biztos, hogy nem hagyna aludni, mint a hogy most nem hagy csevegni. És mivel a csevegés az alvást megakadályozza, biztos, hogy nekem volna igazam, mert azzal, hogy én alszom, nem akadályoznám őt meg a csevegésben, míg ő azzal, hogy csevegne, megakadályozna engem az alvásban. De az illet az ember hiába magyarázza egy embernek, a ki mintha arra született volna, hogy engem ne értsen meg. Különben pedig . . .

A ZÖLDTOLLAS. Nemcsak a pénzzel van így, de a szerelemmel is. Mondom neki: miért nem jössz és miért nem mondod már nekem soha, mint régen, hogy csodaszép vagy, gyönyörű vagy satöbbi. Egyszer már olyan kedves voltál, hogy azt mondtad: gyönyörvetes vagy. Nem: gyönyörű, hanem: gyönyörvetes. Milyen szép volt ez. Miért nem mondod most már soha?

A PRÉMES. Persze azzal jön, hogy ha én olyan jól tudom védelmezni a délutáni alvó álláspontját, miért nem hagyom őt minden délután aludni? Valóban perverz gondolkodás. Mindent magára alkalmaz, úgy, a hogy neki jobb. És tele hortyogja a szobát, mialatt én mint egy szegény mártír ott ülök a kanapé mellett, a melyen alszik és beszélek hozzá, kiabálok, beszélek, hangosan, ordítok is, és nem felel nekem senki, senki, senki. (*Keservesen sír.*)

A ZÖLDTOLLAS (*örül, hogy most ő beszélhet egy kicsit*). Csak sírd ki magad édesem, az jót tesz. Mondom neki: hát a

házasságban nincs szerelem? Mondja ő: dehogyan nincs, a házasság tisztultabb, nyugodalmasabb formája a szerelemnek. Azt mondja, hogy a szerelmét azzal bizonyítja, hogy egész életét velem tölti. Mondom: de miért nem udvarolsz? Miért nem hódítasz, újra és újra meg? Mondja ő: mert már meg vagy hódítva. Mondom én: fenét vagyok, bennünket nőket minden nap újra és újra meg kell hódítani. Mondja ő: de hol veszem én az izgalmat, ha úgyis tudom, hogy meghódolsz? Mondom én: számár vagy és én egy meg nem értett feleség vagyok. Mondja ő: hát akkor te miért nem ígézel meg minden nap? Miért csattogsz papucsban a fürdőszobába? Mondom én: mert már meg vagy ígézve, egy egész életre, és én már bátran csattoghatok, az éppen a házasság, hogy csattogok. Csak nem kívánod tőlem, hogy gyermekeim apját minden nap jöjjenek és megigézzem? De nem érti, mert ehez minden férfi buta. Mert...

A PRÉMES. Mert az más, hogy ha én alszom és az megint más, hogy ha ő alszik.

A ZÖLDTOLLAS. Igézzem. Azt akarja, hogy igézzem. Hat évi házasság után.

A PRÉMES. És ezt kölcsönös szabadságnak meri nevezni.

A ZÖLDTOLLAS. Ő nem hódít, de én igézzem.

A PRÉMES. Teljesen igazad van fiam abban, hogy neki nincs joga aludni és nekem jogom van beszélni.

A ZÖLDTOLLAS. Neked pedig teljesen igazad van abban, hogy én követelhetem tőle az udvarlást, ő pedig nem követelheti tőlem azt, hogy ne csattogjak a papucsban a fürdőszobában.

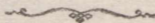
A PRÉMES. Ha Ibsen élne, megírnám neki ezt a tapasztalatomat. Irna belőle egy második Nórát.

A ZÖLDTOLLAS. És az enyémből egy harmadikat. Nórák vagyunk, édesem, Nórák, azzal a különbséggel, hogy miértünk még nem jött el a Rómeó. Pá cziczám.

A PRÉMES. Pá cziczám. *(Mindenk vár, hogy a másik fizesse ki a kocsit, végül megegyeznek abban, hogy közösen fizetik. Ez is meg történik.)*

A KOC SIS (*egy köpés kapcsán*). Szép kis nagyságák! (*Keserüen nézi a pénzt.*)

A PRÉMES Ez sem ért meg bennünket. (*Elsietnek.*)

.....
98.549

OSZK

1-3.